

Mladi za napredek Maribora 2015

32. srečanje

BISTRŠKI GRAD IN NJEGOVE POSEBNOSTI

Umetnost

Raziskovalna naloga

Avtor: ANA GERM, AJDA KLEINDIENST

Mentor: SAŠA MIKIĆ, PETRA ČEH

Šola: II. GIMNAZIJA MARIBOR

Maribor, 5.2.2015

Mladi za napredek Maribora 2015

32. srečanje

BISTRŠKI GRAD IN NJEGOVE POSEBNOSTI

Umetnost

Raziskovalna naloga

Maribor, 5.2.2015

Zahvala

Najprej bi se radi zahvalili najinemu mentorju, ki nama je svetoval in naju vodil skozi celotno raziskovalno delo.

Zahvala gre tudi profesorici umetnostne zgodovine, najini so mentorici, ki nama je veliko pomagala in nama svetovala.

Zahvalili bi se najini lektorici, ki nama je jezikovno popravila nalogo.

Zahvaljujeva se tudi uslužbencem gradu Slovenska Bistrica, ki so naju popeljali na vodenje po gradu in nama priskrbeli še nekaj dodatne literature.

Velika zahvala pa gre gospodu Ferdinandu Šerbelju, ki nama je pomagal pri opisu fresk in bil najin zelo pomemben ustni vir.

KAZALO VSEBINE

1	POVZETEK	5
2	UVOD	6
2.1	Namen in cilj raziskovalne naloge:	7
2.2	Metodologija dela:	7
2.2	Hipoteze:	7
3	TEORETIČEN DEL	8
3.1	Osebna izkaznica gradu Slovenska Bistrica in kulturne dejavnosti v njem	8
3.2	Opis zbirk:	9
3.3.1	Ostanki ceste Celea-Poetovio.....	9
3.3.2	Spominska soba Antona Ingoliča.....	10
3.3.3	Razstava o delu in življenju Jožeta Tomažica in stara učilnica	10
3.3.4	Arkova etnološka zbirka	10
3.3.5	Soba praporjev in dokumentov z izgnanci.....	11
3.3.6	Pajtlerjeva zbirka fosilov in mineralov	12
3.3.7	Zbirka molitvenikov	13
3.3.9	Razstava vin bistriških vinarjev.....	14
3.3.10	Petrolejke skozi čas	14
3.3.11	Lutke v nošah sveta	15
3.3.12	Minerali občin Slovenska Bistrica in Oplotnica	16
3.3.13	Arheološka razstava: Ančnikovo gradišče	16
3.3	Kako se je spreminjala arhitektura gradu?	17
3.3.1	Spreminjanje gradu v fotografijah	18
3.4	Arhitektura gradu danes	21
3.5	Graslov ali Žitni stolp	23
3.6	Grajski park.....	24
3.7	Lastniki gradu	29
3.8	Mecen Ignacij Marija grof Attems in njegova rodbina	30
3.9	Freska	31
3.10	Freske v Bistriškem gradu in Flurer	33
4	EMPIRIČNI DEL	34
4.1	Ali je vsebina fresk odvisna od naročnika?	34
4.2	Opis fresk	35
4.2.1	Freske v kapeli	35
4.2.2	Osrednje grajsko stopnišče.....	38
4.2.3	Slavnostna dvorana	41
4.3	Razčlenitev vsebine fresk	45

4.5	Obisk arhiva knjižnice Josipa Vošnjaka Slovenska Bistrica	49
4.5.1	Legenda o Beli dami	51
4.6	Pogovor z dr. Ferdinandom Šerbeljem	51
5	<i>PREVERJANJE HIPOTEZ</i>	53
6	<i>ZAKLJUČEK</i>.....	56
7	<i>DRUŽBENA ODGOVORNOST</i>.....	57
8	<i>VIRI IN LITERATURA</i>.....	58

KAZALO SLIK

Slika 1: Bistriški grad	9
Slika 2: Ostanke ceste Celea-Poetovio.....	10
Slika 3: Arkova etnološka zbirka	11
Slika 4: Soba praporjev in dokumentov z izgnanci.....	12
Slika 5: Pajtlerjeva zbirka fosilov	13
Slika 6: Zbirka molitvenikov.....	13
Slika 7: Zbirka kamnin s Pohorja.....	14
Slika 8: Zbirka Petrolejk	15
Slika 9: Zbirka lutk v nošah sveta	16
Slika 10: Bistriški grad in njegova okolica, okoli 1681 (po G. m. Vischerju).....	18
Slika 11: Slovenska Bistrica in Bistriški grad, 1832 (po J. Kaiserju)	19
Slika 12: Mesto Slovenska Bistrica in grad v ozadju, Lamplova suita, okoli leta 1840 (v originalu kolorirana litografija, 23 x 31cm)	19
Slika 13: Pogled na Bistriški grad, okoli leta 1914	20
Slika 14: Južno pročelje gradu, okoli leta 1918	20
Slika 15: Severni del gradu s poslikano zunanjščino, julij 2001	21
Slika 16: Graslov stolp, ki je bil včasih del obrambnega obzidja, danes pa služi kot razstavni prostor.....	24
Slika 17: Vischerjev bakrorez iz leta 1700.....	25
Slika 18: Fotografija parka iz francoskega katastra iz leta 1824.....	26
Slika 19: Lovski dvorec t. i. Jegerhaus, ob grajskem parku še čaka na primerno namembnost	27
Slika 20: Slopasto znamenje je sprva stalo na samem in je bilo šele v drugi polovici 17. stoletja vključeno v razširjen grajski park.....	28
Slika 21: Grof Mecen Ignacij Marija Attems s sinovi	30
Slika 22: Baročne freske slikarja Franca Jelovša iz leta 1744	32
Slika 23: Franz Ignaz Flurer.....	33
Slika 24: Čaščenje monograma Marijinega imena.....	36
Slika 25: Kapela s Flurerjevo poslikavo	38
Slika 26: Dekle, ki ponuja prstan	40
Slika 27: Dekle, ki si zastira pogled in ima v roki kačo.....	40
Slika 28: Grozne maske, ki krasijo Viteško dvorano	41
Slika 29: Viteška dvorana, najbolj znamenito Flurerjevo delo	44
Slika 30: Najin glavni ustni vir gospod Ferdinand Šerbelj	52

KAZALO GRAFIČNIH PRIKAZOV

Grafični prikaz 1: Zunanost Bistriškega gradu	23
Grafični prikaz 2: Razčlenitev dela stropne freske v kapeli.....	37
Grafični prikaz 3: Razčlenitev vsebine fresk v kapeli - Timpan.....	45
Grafični prikaz 4: Vsebinska razčlenitev dela freske na stropu stopnišča, ki prikazuje dobro	46
Grafični prikaz 5: Vsebinska razčlenitev stropne freske v Viteški dvorani	47
Grafični prikaz 6: Vsebinska razčlenitev freske na steni Viteške dvorane, kjer je prikazan Attemsov grb	48
Grafični prikaz 7: Vsebinska razčlenitev freske na steni Viteške dvorane, kjer je prikazan Herbersteinov	48

1 POVZETEK

Raziskovalno nalogo sva začeli pisati predvsem zaradi osebnega zanimanja. Želeli sva spoznati zgodovino, arhitekturo gradu in kako se je le-ta spreminjala. Največje zanimanje pa so nama vzbudile freske, ki krasijo stropne in stenske površine treh pomembnih soban. Po prebiranju literature sva si zadali nekaj hipotez, ki sva jih v raziskovalnem delu poskušali razložiti oz. potrditi. Imele sva namen pojasniti odvisnost vsebine fresk od naročnikov le-teh, zgodbo na baročno poslikanem stopnišču, funkcionalno razporeditev prostorov, kamniti oltar v kapeli gradu in usodo gradu po 2. svetovni vojni. Zanimalo naju je tudi, zakaj se viteška dvorana tako imenuje in kako to, da ima grad naziv grad Slovenska Bistrica, če se to ime v zgodovinskih virih nikoli ne pojavlja. Ugotovili sva, da je vsebina freske močno odvisna od naročnika, da vse freske iz baročnega časa ne prikazujejo mitoloških ali krščanskih zgodb, ampak tudi dogodke iz življenja naročnika, da je vsebina fresk zagotovo povezana z razporeditvijo prostorov, da je oltar v kapeli kamnit, ker je Attems kot velik ljubitelj umetnosti želel imeti v gradu nekaj edinstvenega ter, da se viteška dvorana imenuje tako zaradi svoje slavnostne podobe, vitezov namreč takrat že dolgo ni bilo. Začuden sva bili ob ugotovitvi, da je Zavod za kulturo v Slovenski Bistrici nepravilno poimenoval grad. Pri poimenovanju se niso ozirali na zgodovinske vire in ga namesto Bistriški grad označili za Grad Slovenska Bistrica. Zelo pa naju je razočarala usoda gradu po 2. svetovni vojni, z njim so ravnali zelo nespoštljivo, na obnovo pa je čakal predolgo. Raziskovali sva z različnimi metodami dela, in sicer: brali in brskali sva po strokovni literaturi, izbirali in obdelali slikovno gradivo, delali z računalnikom, obiskali gospoda Šerbelja, se z njim pogovarjali, zanj pripravili vprašanja, večkrat obiskali Bistriški grad, veliko sva fotografirali, naredili shematski prikaz vsebine fresk, ki se nahajajo v gradu, in pa shemo arhitekturnih posebnosti gradu, brskali po arhivu knjižnice Josipa Vošnjaka Slovenska Bistrica in finalno oblikovali nalogo.

2 UVOD

Bistriški grad in grajski park sta nekakšna simbola mesta Slovenska Bistrica. Prva stvar, ki jo zagledaš, ko se pripelješ v mesto, je grad. S svojo obliko, markantnostjo in položajem, ti takoj pade v oči. Glede na to, da je tako zanimiva in fascinantna zgradba ljudem prava neznanka - nisva kaj dosti premišljevali o temi za raziskovalno nalogo. Gradovi imajo sami po sebi nekak pravljичni čar, pritegnil pa naju je seveda tudi zato, ker je del najinega domačega kraja. Odločili sva se, da bova grad predstavili celostno, in sicer iz vidika zgodovine, umetnostne zgodovine ter krajinske arhitekture, želeli pa sva uvideti še nek turistični potencial le-tega.

Najino raziskovanje sva začeli tako, da sva najprej poiskali literaturo o samem gradu, ter o njem sestavili osebno izkaznico. Nato sva opisali še vse lastnike gradu, poiskali informacije o grajskem parku, opisali arhitekturo gradu in kako se je le-ta spreminjala, Graslov stolp ter tehniko fresk. Ko sva s tem končali, se je najino raziskovanje Bistriškega gradu zares začelo. Najprej sva se odpravili na ogled gradu, kjer so nama tamkajšnji vodiči predstavili in opisali zbirke, ki se nahajajo v njem. Povzeli sva povedano in tudi sami zapisali kratke opise zbirk. Nato sva se lotili razčlenjevanja vsebine fresk in opisali le-te.

Želeli sva se pogovoriti s strokovnjakom na tem področju, pri tem nama je pomagal dedek, ki o zgodovini Bistrice in o njenem spreminjanju ve veliko. Predlagal nama je, da se pogovoriva z dr. Šerbeljem, ki je Bistriški grad temeljito raziskal. Resnično nama je pomagal in je bil najin najpomembnejši ustni vir poleg vodičev v gradu. Obiskali sva ga v Narodni galeriji v Ljubljani. Nazadnje sva se odpravili še v arhiv knjižnice Josipa Vošnjaka Slovenska Bistrica, kjer sva našli ogromno zanimivih člankov, ki so se navezovali na grad po 2. svetovni vojni. Na koncu sva vsa dognanja, združili v celoto in tako zaključili s pisanjem raziskovalne naloge.

2.1 Namen in cilj raziskovalne naloge:

Namen najine raziskovalne naloge je bil predvsem bolje spoznati arhitekturni in umetniški spomenik v najinem domačem kraju. Bistriški grad ima izjemno bogato zgodovino, ki pa se je mnogi občani ne zavedajo. Ne znajo izkoristiti zanimive zgodbe gradu in ga približati turistom. Poln je skrivnosti in posebnosti, s to raziskovalno nalogo pa sva to želeli dokazati. Natančneje sva želeli raziskati freske v samih grajskih dvoranah, samo arhitekturo gradu postaviti v obdobje, jo opisati, narediti pregled stalnih razstav v gradu, napisati osebno izkaznico gradu, obiskati arhiv knjižnice Josipa Vošnjaka Slovenska Bistrica, spoznati gospoda Ferdinanda Šerbelja, avtorja knjig o Bistriškem gradu, in raziskati zgodovino grajskega parka.

2.2 Metodologija dela:

Uporabili sva naslednje metode dela:

- branje in brskanje po strokovni literaturi,
- izbiranje in obdelava slikovnega gradiva,
- delo z računalnikom,
- terensko delo – obisk dr. Šerbelja v Narodni galeriji, obisk Bistriškega gradu,
- fotografiranje,
- brskanje po arhivu,
- priprava vprašanj,
- izdelava shematskih prikazov,
- oblikovanje naloge.

2.2 Hipoteze:

1. Je vsebina freske odvisna od njenega naročnika?
2. Kakšna je zgodba fresk na baročno poslikanem stopnišču?
3. Ali imajo freske in razporeditev prostorov v gradu posebno funkcijo?
4. Kako to, da je oltar v kapeli Bistriškega gradu iz kamna, čeprav to ni značilno za Štajersko?
5. Zakaj naziv grad Slovenska Bistrica, če se to ime v zgodovini, nikoli ne pojavlja?
6. Zakaj viteška dvorana, če takrat ni bilo vitezov?
7. Kakšna je bila usoda gradu po 2. svetovni vojni?

3 TEORETIČEN DEL

3.1 Osebna izkaznica gradu Slovenska Bistrica in kulturne dejavnosti v njem

Grad se nahaja v središču mesta Slovenska Bistrica na Grajski ulici 11. V neposredni bližini gabrovega drevoreda, ki velja za enega naših najstarejših in največjih vrtov in za najdlje ohranjen grajski park znotraj kakšnega mestnega jedra.
(Spletna stran : <http://www.mladina.si/95629/demontaza-kulturne-dediscine/>)

Opravlja ga Zavod za kulturo Slovenska Bistrica, za ogled gradu se morete predčasno najaviti.

V njem najdemo kar 13 stalnih razstav oziroma zbirk. To so: Pajtlerjeva razstava fosilov in mineralov, razstava o delu in življenju Jožeta Tomažiča, skupaj s staro učilnico, Ingoličeva spominska soba, zbirka molitvenikov, Arkova etnološka zbirka, zbirka kamnin s Pohorja, razstava vin bistriških vinarjev, soba praporov in dokumentov o izgnancih, zbirka Petrolejke skozi čas, zbirka lutk v nošah sveta, arheološka razstava ostankov iz Ančnikovega gradišča, zbirka mineralov z območja Slovenske Bistrice in Oplotnice ter ostanki rimske ceste Celeia - Poetovio

Grad pogosto gosti tudi druge razstave različnih likovnih umetnikov in drugih. Ogled po gradu je voden. Ogledate si ga lahko s kustosinjo, če pa na ogled gradu popeljete mlajše otroke, vam ga razkažeta Zeleni škrat ali varuška Nana, s katero lahko praznujete tudi svoj rojstni dan in na razburljivo pustolovščino po gradu Slovenska Bistrica povabite tudi svoje prijatelje.

V gradu se tedensko odvijajo najrazličnejše prireditve. Ogledamo si lahko različne gledališke, lutkovne, plesne predstave, poslušamo predavanja, obiskujemo literarne večere, staro bistriške večere, protokolarne prireditve in druge. Vsako leto pa v Slovenski Bistrici, natančneje na grajskem trgu, poteka tradicionalen sejem Praznično grajsko mesto, v času katerega se odvija ogromno prireditev za otroke in odrasle.

(Spletna stran : <http://www.zavod-ksb.si/grad.html>)

3.2 Opis zbirke:

Zbirke so v gradu Slovenska Bistrica začele nastajati po tem, ko so leta 1985 iz gradu odšli še zadnji stanovalci in so upravljanje gradu prevzeli kulturni delavci Slovenske Bistrice. So zelo raznolike, saj je bil grad po drugi svetovni vojni popolnoma izropan in zaton iz njih ne moremo razbrati neke zgodbe.

Slika 1: Bistriški grad

(vir: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/grad.jpg>)

3.3.1 Ostanki ceste Celea-Poetovio

To je bila prva zbirka v gradu, ustanovljena je bila leta 1987. V njej najdemo ostanke rimske ceste, ki je potekala med današnjim Celjem in Ptujem (včasih Celeia in Poetovio). Raziskoval jo je mariborski arheolog Stanko Pahič, in sicer okrog leta 1963. Sestavil je katastrski naris ceste med Slovenskimi Konjicami in potokom Trnavo nad Središčem od Dravi. V gradu pa si lahko ogledamo maketo, ki prikazuje traso rimske ceste na območju med Spodnjim Grušovjem in Gajem pri Pragerskem. Poleg makete pa so razstavljeni tudi arheološke izkopanine najdene na tem območju. (povzeto po: *Gradišnik*. 1997. str.: 19 - 21)

Slika 2: Ostanke ceste Celea-Poetovio

(vir: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/rimska-prikaz.html>)

3.3.2 Spominska soba Antona Ingoliča

Nastajala je med letoma 1991 in 1992. Anton Ingolič je pisatelj, rojen na Spodnji Polskavi, deloval je na območju Slovenske Bistrice. V grajski knjižnici si lahko ogledamo kar 2500 njegovih del. Razstavljeno pa je tudi njegovo pohištvo ter različni rokopisi pisatelja. (povzeto po: *Gradišnik*. 1997. str.: 24, 25)

3.3.3 Razstava o delu in življenju Jožeta Tomažiča in stara učilnica

Tudi ta razstava je nastajala med letoma 1991 in 1992. Jože Tomažič je mladinski pripovednik, dramatik, slikar, režiser in igravec. Prihaja s Tinja. Ob pogledu na razstavo si lahko preberemo vse o njegovih delih in življenju. Razstavljena so tudi nekatera redka likovna dela. V isti sobi pa najdemo razstavljeno tudi učilnico iz 20. stoletja, v kateri danes potekajo različne delavnice. (povzeto po: *Gradišnik*. 1997. str.: 25 - 27)

3.3.4 Arkova etnološka zbirka

Zbirka se imenuje po zbiratelju Miljutinu Arku. Razstavljene predmete prihajajo iz območja Pohorja in občine Slovenska Bistrica. Najdeni pa so bili ob med koncem 19. in začetkom 20. stoletja. Zbirko glede na tematiko predmetov ločimo v dva sklopa. Prvi sklop je predstavljen kot trgovina z različnimi spominki iz vsakdanjih in prazničnih dni Bistričanov. Drugi del zbirke pa predstavljajo lončarski izdelki in umetniška keramika, ki

so razstavljeni ločeno. Zbranih je kar 4000 predmetov. (povzeto po: Gradišnik. 1997. str.: 32 – 34)

Slika 3: Arkova etnološka zbirka

(vir: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/arko-prikaz.html>)

3.3.5 Soba praporjev in dokumentov z izgnanci

V tej sobi najdemo veliko različnih praporov in pa zastav, ki imajo velik nacionalen pomen. Pričajo namreč o boju Slovencev za osvoboditev ter osamosvojitve. Ogledamo si lahko prapore organizacij, društev in zvez lokalne zgodovine. Drugi del zbirke pa nam prikaže čas in življenje med drugo svetovno vojno, ko so bili Slovenci izgnani v različna taborišča in v bivšo Jugoslavijo. (povzeto po: http://www.zavod-ksb.si/stalne_zbirke.html)

Slika 4: Soba praporjev in dokumentov z izgnanci

(vir: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/praporji-prikaz.html>)

3.3.6 Pajtlerjeva zbirka fosilov in mineralov

V tej zbirki so nam na ogled minerali in fosili s celotnega sveta in predvsem Slovenije. Več kot trideset let jih je zbiral Franc Pajtler, ki prihaja s Pragerskega. Zbral ji je kar 13600 primerov, vendar je v gradu razstavljenih le 1600 najpomembnejših in najzanimivejših primerkov. Nekateri med njimi so stari že več kot 300 let (fosil trilobita). Zbirko delimo na dva dela, in sicer del v katerem so razstavljeni minerali in del, v katerem si lahko ogledamo fosile. V okviru Pajtlerjeve zbirke pa je razstavljena tudi zbirka mineralov gospoda Mikla, ki jo imenujemo tudi Mikl-vojskova zbirka. Pajtler je le- to dobil v dar. Na ogled je od leta 1995 in je ena izmed največjih zbirk mineralov in fosilov v Sloveniji. (povzeto po: Gradišnik. 1997. str.: 22, 23)

Slika 5: Pajtlarjeva zbirka fosilov

(vir: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/fosili-prikaz.html>)

3.3.7 Zbirka molitvenikov

V zbirki si lahko ogledamo kar 470 različnih molitvenikov, ki so na ogled vse od leta 1994, uvrščamo pa jih v čas med začetkom 18. do konca 20. stoletja. Najpomembnejši molitvenik izhaja iz leta 1708 in je zapisan v latinskem jeziku. Gradu Slovenska Bistrica ga je podaril Zmago Jelinčič Plemeniti. Sama zbirka predstavlja pogled na socialni in duhovni pomen molitvenikov v Sloveniji in tujini. Dopolnjujejo pa jo različni nabožni predmeti, pripomočki in nabožni tisk. (povzeto po: *Gradišnik. 1997. str.: 27, 28*)

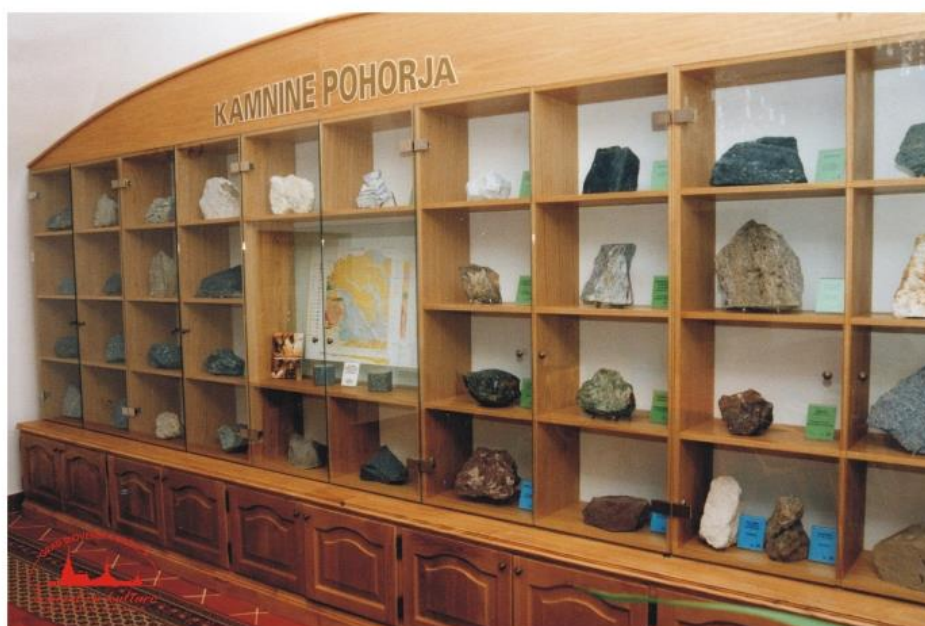

Slika 6: Zbirka molitvenikov

(vir: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/molitveniki-prikaz.html>)

3.3.8 Kamnine Pohorja

Ogledamo si lahko obširno zbirko kamnin, ki prikazujejo geološko sestavo Pohorja. Zasledimo lahko metamorfne, magmatske ter sedimentne kamnine, torej vse vrste kamnin, ki jih poznamo. Za razstavo pa je bilo izbranih le 36 najpomembnejših primerkov. Zbirka pripomore k vrednotenju, poznavanju in raziskovanju Pohorja na področju geologije in geografije. (povzeto po: http://www.zavod-ksb.si/stalne_zbirke.html)

Slika 7: Zbirka kamnin s Pohorja

(vir: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/kamnine-prikaz.html>)

3.3.9 Razstava vin bistriških vinarjev

V tej zbirki so razstavljeni vina različnih sort 12. najboljših bistriških vinarjev. Z zbirko je zagotovljena promocija vinarjev, ki proizvajajo kvalitetno vino na območju občine Slovenska Bistrica. Ustanovljena je bila leta 1998. Poleg vin pa so razstavljeni tudi vinski kozarci, izdelani v pohorskih glažutah. (povzeto po: http://www.zavod-ksb.si/stalne_zbirke.html)

3.3.10 Petrolejke skozi čas

Razstavljenih je kar 56 različnih petrolejk ter podstavkov za petrolejke iz območja Pohorja, Kozjanskega, avstrijske Štajerske in Češke. Najstarejša prihaja iz časa pred 16. stoletjem. Ogledamo si lahko rimske oljenke in pa tudi moderne petrolejke, ki so jih

uporabljali v prvi polovici 20. stoletja. Zbirka nam omogoča pogled v steklarsko obrt in obrt gozdnih glažut. Za zbirko so zaslužni Franc Pajtler, steklarna Luminus in Pokrajinski muzej Celje. (povzeto po: http://www.zavod-ksb.si/stalne_zbirke.html)

Slika 8: Zbirka Petrolejk

(vir: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/petrolejke-prikaz.html>)

3.3.11 Lutke v nošah sveta

Za razstavo je zaslužna ambasadorka Unicefa in strastna popotnica ter zbirateljica Zora Tomič. Lutke je dobivala v dar od vodij pokrajin in držav, ki jih je obiskala. Vsaka lutka je oblečena v stilizirana oblačila, značilna za neko državo ali pokrajino. Ogleamo si jih lahko kar 230, prihajajo pa iz 43 različnih držav ter pokrajin. Poleg lutk pa so razstavljeni tudi Unicefovi krožniki z motivi otrok ter drobni materialni spominki. (povzeto po: http://www.zavod-ksb.si/stalne_zbirke.html)

Slika 9: Zbirka lutk v nošah sveta

(vir: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/lutke-prikaz.html>)

3.3.12 Minerali občin Slovenska Bistrica in Oplotnica

V zbirki si lahko ogledamo bogat svet mineralov na območju Slovenske Bistrice in Oplotnice. Razstavljenih je 70 mineralov, ki so bili odkriti na novo ali že znani in prej najdeni na območju, ki so ga raziskovali. Posebnost zbirke je čizlakit, kamen zelene barve, ki so ga našli v Cezlaku nad Oplotnico in je edini takšen kamen v Evropi. (povzeto po: http://www.zavod-ksb.si/stalne_zbirke.html)

3.3.13 Arheološka razstava: Ančnikovo gradišče

Nastala je na podlagi arheoloških izkopanin nad Bistriškim Vintgarjem oziroma severno od Jurišne vasi na Pohorju. Izkopanine izhajajo iz pozne antike in zgodnjega srednjega veka. Odkrili so jih v začetku 20. stoletja. Razstava omogoča vpogled v življenje na Pohorju nekoč. Razdeljena je na dva sklopa. V prvem sklopu se seznanimo z delom arheologov in s stanjem Ančnikovega gradišča danes. V drugem sklopu pa so razstavljeni kmečka orodja, obrtniška orodja, bronasti nakit, keramične posode ter bronasta kipca (Merkurja in Apolona). (povzeto po: http://www.zavod-ksb.si/stalne_zbirke.html)

3.3 Kako se je spreminjala arhitektura gradu?

Slovenjebistriški grad, ki se nahaja v mestnem jedru mesta, je prvotno srednjeveški, seveda pa so ga pozneje razširili in modernizirali, tako da je počasi dobival podobo renesančnega dvorca. Največjo razširitev in prezidavo je doživel med leti 1590 in 1651, ko je bil v lasti rodbine Vetter. Kasneje so grad v roke dobili Attemsi, ki so vsekakor bili najpomembnejši lastniki. Gradu so dali značajnost, po kateri je danes prepoznaven in ga s svojimi prenovami uvrstili v sam vrh slovenske arhitekture (*povzeto po: Stopar. 1980. Str.: 108*).

Začetki gradu oz. njegovega predhodnika segajo vse tja do leta 1227, ko se pojavi kot sedež župnije Pohorje, kasneje pa še kot sedež urada Bistrica in deželnega sodišča. V začetku 14. stoletja so Slovensko Bistrico obdali z obzidjem, ki je imelo na vogalih utrjene stolpe. Ob enega izmed teh stolpov se je prizidalo današnje severno krilo, čez nekaj časa pa še preostanek gradu, ki ga kot Burg Feistrizt prvič omenjajo v letu 1313. Po požaru leta 1384 so poslopje, v katerem so bivali grajski kastelani, prezidali v mestni grad. Doživel je več obleganj, kot so madžarsko obleganje in turške plenitve, morda pa so ga prav zato konec 15. stoletja obdali z obzidjem in jarkom (*povzeto po: Stopar. 1980. Str.: 109*).

V drugi polovici 16. stoletja, natančneje leta 1587, je grad prišel v privatno last, prej je bil namreč deželnoknežji. Prvi privatni lastniki so bili družina Vetter. Ti so grad preoblikovali v trapezasto obliko s štirimi stolpi, trije so bili oglati, tisti na vogalu pa okrogel. Polega tega so vzdolž južnega poslopja zgradili dvoetažni toskanski stebriščni hodnik. Naslednji lastniki gradu so bili grofje Wildenstein, ki so po francoskih vzorih tik ob gradu uredili 200 m dolg park.

Leta 1717 je grad kupil Ignac Marija Attems, njegovi nasledniki pa so v posesti stavbe ostali vse do 2. svetovne vojne. Od vseh lastnikov so bili oni tisti, ki k arhitekturi gradu doprinesli največ. Ponovna prenova je trajala do leta 1721. Stavba je v tej prenovi nad glavnim portalom dobila trikotni urni čeli (timpanona), preurejena sta bila oba portala, ki sta bila v osnovni renesančna, dvižni most pa so zamenjali s zidanim na dveh lokih. Grajsko zunanjščino so polepšali z pilasterskim okrasjem in s kamnitimi okenskimi okvirji, ter polje portala (blenda) zapolnili s školjko. Zahodnemu krilu so dozidali reprezentančno stopnišče in združili dva nadstropja v vzhodnem krilu, kjer je nastala slavna viteška dvorana. Tudi grajska kapela, eden izmed najpomembnejših prostorov v gradu, je bila premeščena in preurejena. V tej prenovi so se v nekaterih prostorih prvega in drugega nadstropja pojavile rokokojske štukature in upravno

poslopje na južni strani. Njihova dela so se končala s poslikavo kapele, stopnišča in viteške dvorane. Freske v teh sobanah so delo Franca Ignacija Flurerja, ki sodi v sam vrh slovenskega slikarstva takrat (*povzeto po: Stopar. 1980. Str.: 110, 111 in Šumi. in drugi. 2001. Str. 52*).

Grad je bil po vojni nacionaliziran, grajska oprema pa odtujena. Vse do leta 1985 je propadal, takrat pa se je začela obnova, ki traja še danes. Zdaj ima grad s vso pravico naziv občinskega in mestnega kulturnega središča, v katerem se odvijajo različne predstave, prireditve, predavanja in mnogo drugih stvari. Lahko bi rekli, da je grad edina turistična atrakcija mesta, po njem pa potekajo vodeni ogledi (*povzeto po: Šerbelj. 2005. Str.: 41, 42*).

3.3.1 Spreminjanje gradu v fotografijah¹

Slika 10: Bistriški grad in njegova okolica, okoli 1681 (po G. m. Vischerju)

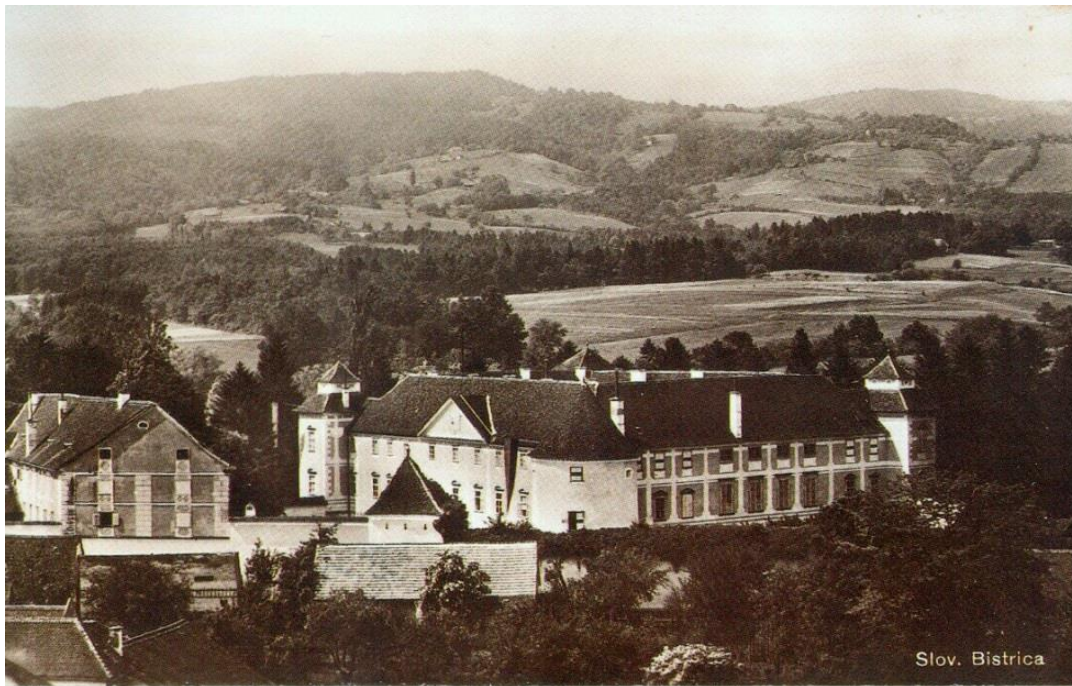
¹ Slike sva našli v arhivu in jih prekopirali

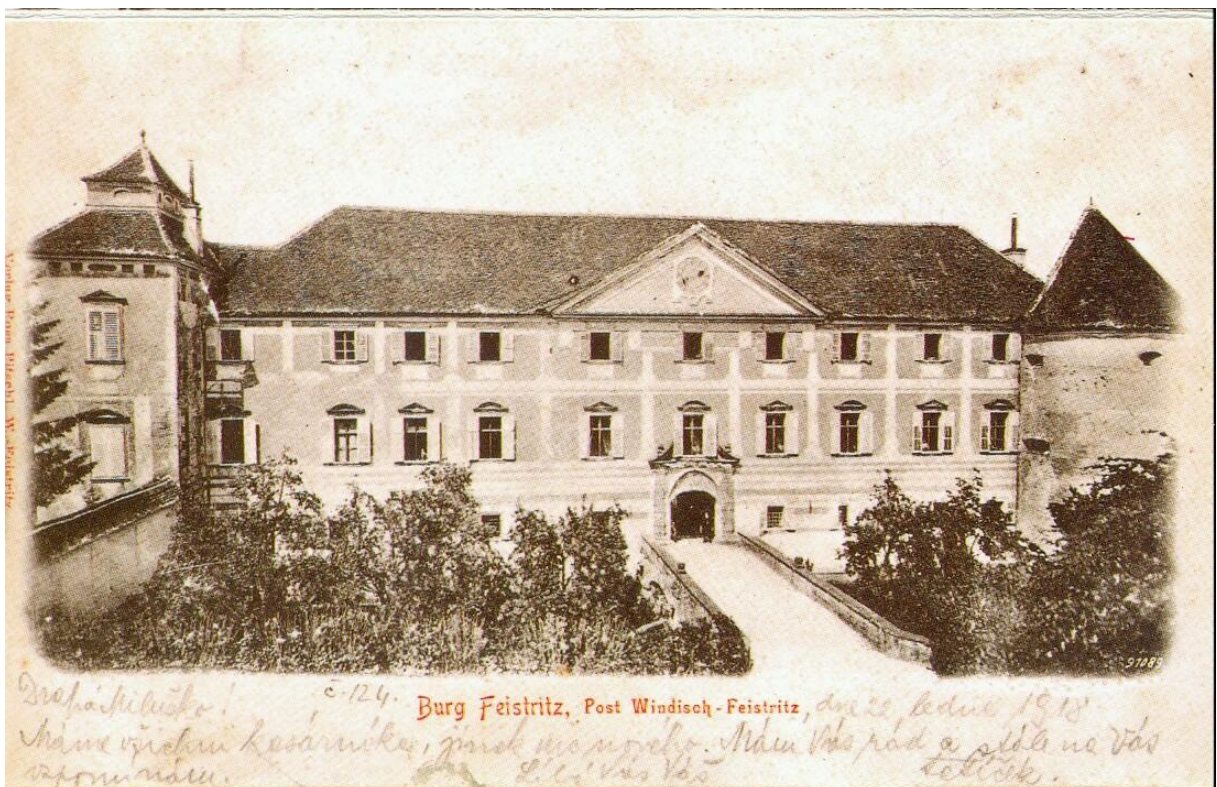
Slika 11: Slovenska Bistrica in Bistriški grad, 1832 (po J. Kaiserju)

Slika 12: Mesto Slovenska Bistrica in grad v ozadju, Lamplova suita, okoli leta 1840 (v originalu kolorirana litografija, 23 x 31cm)

Slika 13: Pogled na Bistriški grad, okoli leta 1914

Slika 14: Južno pročelje gradu, okoli leta 1918

Slika 15: Severni del gradu s poslikano zunanjščino, julij 2001

3.4 Arhitektura gradu danes

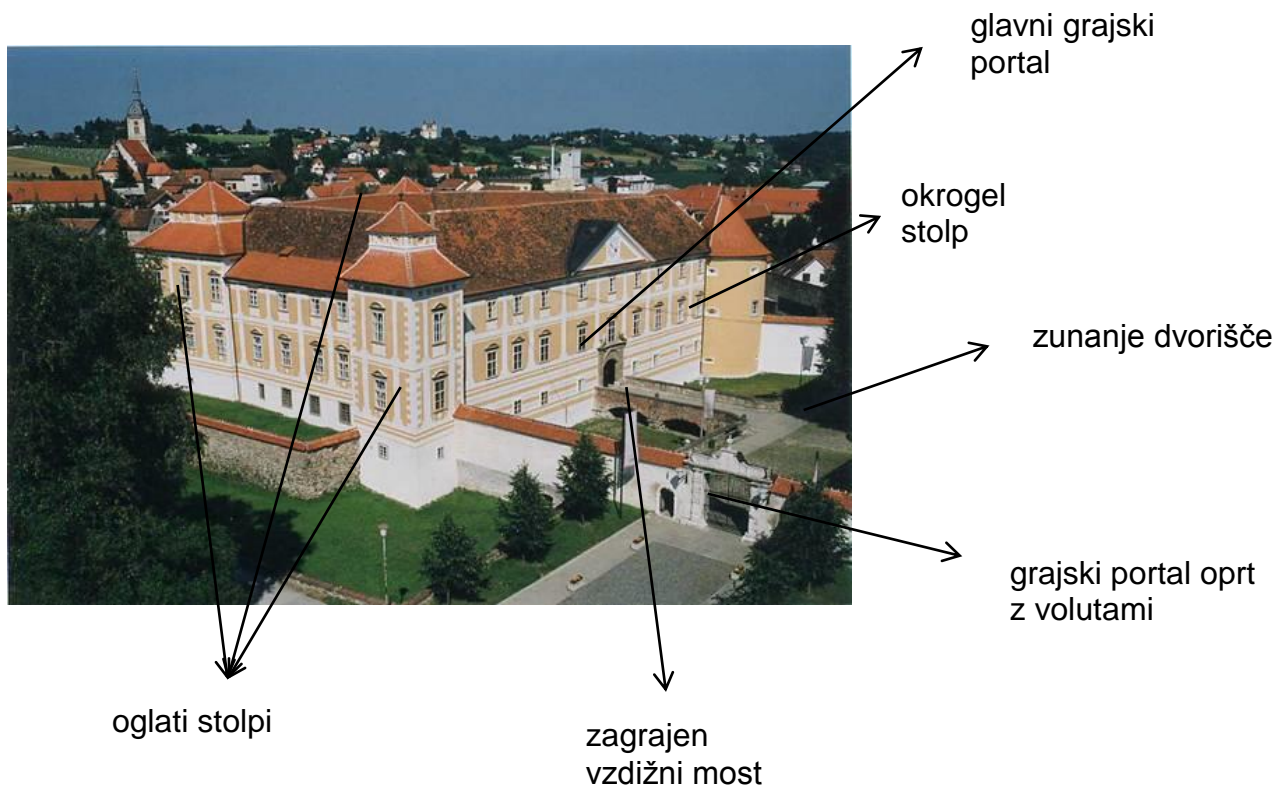
Grad ima obliko trapeza s štirimi stolpi, en je okrogel, ostali trije pa pravokotni. Ima zunanje in notranje dvorišče. Na zunanje dvorišče gradu stopiš skozi z volutami oprt grajski portal. V stavbi, ki stoji na desni strani tega dvorišča, so bila v času Attemsov stanovanja urednikov in njihove pisarne. Poslopje, ki stoji na vogalu dvorišča, pa jim je služilo kot garaža. Z zunanjega dvorišča do glavnega portala vodi vzdružni most, ki je v osnovi renesančen, vendar v baročni preobleki. Danes je seveda zazidan, kolesca pa dokazujejo, da je bil most v preteklosti vzdružni.

Na notranje dvorišče, ki ima stolpič z uro in je pravokoten, pridemo skozi obokano vežo. Okrog dvorišča so razporejeni štirje trakti, včasih vsak s svojo funkcijo. Na dvorišču je še arkadni hodnik, fasada pa je okrašena s pilastrsko členitvijo. Južni del gradu, se pravi del okoli glavnega vhoda, je bil najbolj moderen in razkošen, torej so se tam družili in živeli lastniki ter gostje gradu. V prvem nadstropju, nad arkadnim hodnikom, so živeli Attemsovi sinovi, v preostalem delu tega nadstropja pa preostali ožji družinski krog. V severnem delu naj bi svoje prostore imele tete Attemsov in drugi sorodniki.

V desnem traktu je komaj opazni portal, ta nas vodi do enoramnega stopnišča s stebriščno ograjo na vrhu. Od tod se začnejo odpirati reprezentančni prostori. Na desni

strani je baročno poslikana dvoranica, zraven nje pa današnja poročna dvorana, urejena v okroglem renesančnem stolpu. V tej dvorani je ohranjen dekorativno freskiran obok. Levo od stopnišča se nahaja viteška dvorana, po kateri je grad najbolj znan. Zaseda kar dva nadstropja, celotno dolžino trakta in je poslikana od tal do stropa. Na stenah je naslikana stebriščna arhitektura z vmesnimi alegorijami, na stropu pa Heraklejevo poveličevanje. Za to dvorano bi lahko rekli, da gre za enega najpreznančnejših baročnih prostorov pri nas. Dvorana ima kar štiri vrata, vendar dvoje vrat je slepih, postavljene so bile zgolj zaradi simetrije. Ena izmed teh vrat vodijo do sobe, ki je pripadala enemu izmed Attemsovih škofov. Po navadi se je v Slovenski Bistrici ustavil med potovanjem iz Ljubljane na Dunaj. V tej sobi lahko najdemo rokokojsko peč, katere avtor ni znan, in rokokojske štukature, ki so nastale kasneje. Avtor štukatur je Heuber, nastale so okoli leta 1750, skupaj z trikotnim čelom. V prvem nadstropju levega trakta se še nahaja baročno poslikana stopnišča avla in nekdanja garderoba, v pritličju pa kapela. Ostali prostori v gradu niso tako zelo zanimivi, večina so bili to bivalni prostori.

K dvorcu v Slovenski Bistrici prištevamo večjo skupino objektov kot so, utrdbene naprave, gospodarska poslopja in seveda grajski park. Attemsi so ob gradu imeli tudi gostilno, v kateri so se zadrževali predvsem delavci in uslužbenci gradu. Še po vojni je bila na tem območju gostilna in restavracija, danes pa je prostor zapuščen in ne obnovljen. Potrebno pa je omeniti Graslov stolp, ki je bil nekoč sestavni del mestnega obrambnega sistema (*povzeto po: Stopar. 1986. Str.: in Šumi. idr. 2007. Str.: 41*).

Grafični prikaz 1: Zunanost Bistriškega gradu

(vir: <http://www.oocities.org/viktorajd/GRAD.jpg>)

3.5 Graslov ali Žitni stolp

Graslov stolp je nekdanji jugozahodni mestni obrambni stolp, ki je bil vgrajen v mestno obzidje. V pisnih virih je bil prvič omenjen že leta 1362, takrat je v njem prebival Henrik Massenberg. Stolp se imenuje po lastnikih, Graslih, ki so stolp dobili leta 1478. Imel je tudi dvojčka na jugovzhodu, vendar so ga v letih 1952-53 podrli. Kljub temu, da je bil večkrat dograjen ima pravo podobo obrambno bivalnih poslopij tistega časa. Graslov stolp se je prej imenoval Smodniški, med domačini pa Hungerturn in Reiseturn. To ime ni dobil po rižu, ampak po nemški besedi Riesentturn, kar pomeni ogromen stolp. Prvotno je bil zgrajen v obrambne namene, kasneje je postal Attemsova kašča, nazadnje pa združni silos.

Leta 204 so ga prenovili in od takrat dalje služi kot razstveni prostor v treh etažah (povzeto po: Šerbelj. 2008. 28-30).

Slika 16: Graslov stolp, ki je bil včasih del obrambnega obzidja, danes pa služi kot razstavni prostor

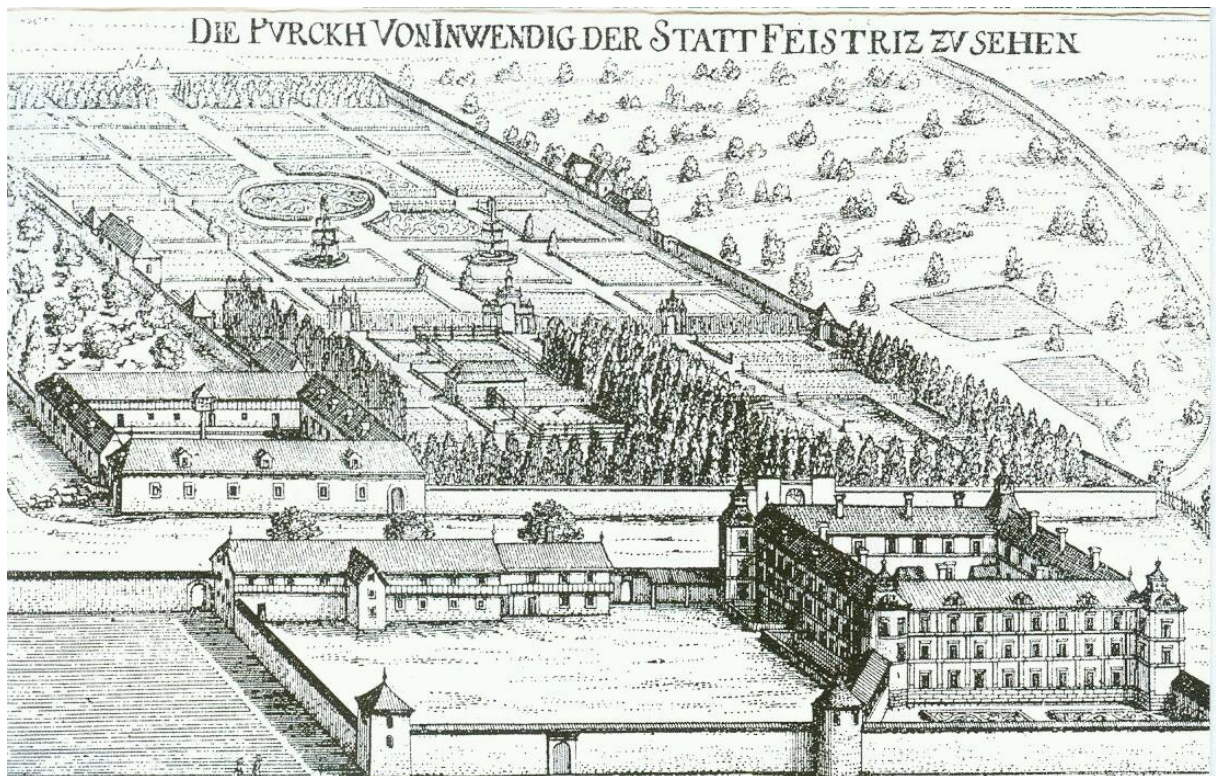
(vir:http://kraj.eu/PICTURES/podravsko_pomurska/slovenska_bistrica_z_okolico/slovenska_bistrica/staro_mestno_jedro/partizanska_cesta/IMG_3680_slovenska_bistrica_graslov_stolp_big.jpg)

3.6 Grajski park

Park gradu Slovenska Bistrica se nahaja v zahodnem delu starega jedra mesta. V času Friderika Vettra, okoli leta 1623, je park dobil podobo, podobno današnji. Takrat je bil namreč prezidan grad in tako naj bi bil sočasno preurejen tudi park. Njegova prvotna postavitvev bi naj bila oblikovana v francoskem slogu, za katerega je značilna stroga geometrija in postavitvev. Edina sled tega sloga je danes gabrov drevored, ki je postavljen v ravni osi. Park se je čez čas spreminjal, pridih »francoske« geometrije pa je počasi izginjal.

Nenavadno za baročni park je bilo, da sta grad in vrtno arhitekturna zasnova ločena s cesto, vodnim jarkom in zidom, ki v celoti obdaja park. Tako imamo v Slovenski Bistrici zelo dober primer povezave gradu z bočno postavitvijo parkovnih površin.

Na Vischerjevem bakrorezu gradu in parka, iz leta 1700, se nam je ohranila najlepša podoba le tega s vsemi svojimi posebnostmi. Po obsegu je bil to takrat največji park na Spodnjem Štajerskem (povzeto po: Jernejevc. Bučič. 2009. Str.: 168-170).

Slika 17: Vischerjev bakrorez iz leta 1700

(vir: *Bistriški grad. Šerbelj. 2005. Str.: 44*)

Kljub vsemu pa Vischerejev bakrorez ni povsem verodostojen. Park je narisana v preveč pravokotni tlorisni obliki, zahodni zid je potekal v čisto drugačni smeri kot je prikazano, prav tako ni resnično tudi pravokotno gospodarsko poslopje s hlevi zunaj parka. Park v celoti pa je vendarle dober primer zgodnjebaročne parkovne ureditve (povzeto po: *Šerbelj. 2005. Str.: 45*).

Na začetku bi naj segal do še danes ohranjenih vrtnih uti, ki sta bili povezani s pregrajo, v zadnji četrtini 17. stoletja pa so park podaljšali. Razdeljen je bil na dva dela. Prvi je bil manjši, z gospodarskimi poslopiji, preko tega dela, pa so poti vodile skozi tri portale. Največji je bil tisti v glavni osi parka. Ti portali so bili zelo kvalitetno oblikovani in daleč nad tedanjo raven. Na francoskem katastru iz leta 1824 je lepo viden okrasni tip vrta, ki je nastal že v 17. stoletju tik ob gradu, kjer je bilo vso vzhodno dvorišče urejeno kot partetni tip vrta.

Slika 18: Fotografija parka iz francoskega katastra iz leta 1824

(vir: Jrnejevc. Bobič. 2009. Str.: 170)

Kipi v parku so bili namenjeni razkošju. Danes imamo v gradu shranjena le kipa Herkleja in Hermesa, ki sta v naravni velikosti nastala konec 17. stoletja. Poleg teh dveh kipov so v parku stali še štirje doprsni, ki so predstavljali letne čase. Avtorji teh del niso znani, kar je za barok značilno.

V neposredni bližini parka, se v letu 1700, omenja živalski park ujetih in domačih živali – Thiergarten . Na levem bregu potoka Bistrica bi naj bil urejen še nekakšen živalski vrt, in sicer na območju, kjer je zdaj zgornje bistriško naselje Tirtot.

Park se je z lastniki izredno spreminjal in rasel. V prvi polovici 19. stoletja se tako park preoblikuje v sproščene naravne razporeditve značilne za angleški krajinski slog. Za ta slog je bilo značilno , da so pokrajino uredili tako, da poseg človeka vanjo ni tako viden. Parki so tako postali simbol sproščenosti in svobode. Zgornji del parka je bil namenjen povrtninam, zato sta tam stala dva rastlinjaka – oranžerji. Iz tega obdobja prihaja tudi prezidan grofov lovski dvorec, t. i. Jegerhaus in velik kozolec – toplar, ki je ljudem služil vse do leta 1966. Zgrajen je bil iz petih parov velikih zidanih slopov in dvokapne opečnate strehe. Uporabljali so ga za konjušnico in za shranjevanje krme za bližnje grajske hleve. Leta 1877 je nanj udarila strela, vendar je bil že kar naslednje leto na novo postavljen, uredil ga je stavbni polir Pietro Zuliani.

Slika 19: Lovski dvorec t. i. Jegerhaus, ob grajskem parku še čaka na primerno namembnost

(vir: Šerbelj. 2005. Str.: 48)

»Lahko verjamemo angleškemu popotniku Simonu Klementu, ki je leta 1715 na poti skozi naše kraje v dnevnik zapisal, da je tretjega septembra potoval skozi lepo mestoce Bistrice, obdano z obzidjem v prijazni dolini z reko. ... Poleg tega je zapisal, da ima tu grof Wildenstein lep grad s čudovitim vrtom...« (Šerbelj. 2005. Str.: 45)

Vrt so vsi lastniki bistriškega grad zelo cenili, zato so vsi imeli svoje vrtnarje. Tak poklic je bil takrat zelo spoštovan, imena nekaterih pa so ohranjena še danes. Vemo, da je bil v času grofov Wildenstein, grajski vrtnar gospod Valentin Rose, ko pa so grad v lasti imeli Attemsi, je vrt urejal Janez Jurij Poš (1722). Ko so v gradu živeli Attemsi, se naj bi v gradu in v parku zgodilo največ sprememb, vendar predvsem za spreminjanje parka nimamo neposrednih virov.

V različnih obdobjih je park dobival nove rastline, ki so bile za tisti čas eksotične, tako lahko rečemo, da se kot v večini parkov, tudi v Bistriškem pojavlja eksotizem.

Nekatere eksote v parku so ohranjene še danes, npr. japonski bor. Zgodilo pa se je lahko, da so v park pripeljali toliko novih rastlin, da je le-ta postal botaničen vrt. Lep primer tako nastalega botaničnega vrta, je park v Sežani.

Slika 20: Slopasto znamenje je sprva stalo na samem in je bilo šele v drugi polovici 17. stoletja vključeno v razširjen grajski park

(vir: Šerbelj. 2005. Str.: 48)

Drevored, obodni zid na severni strani in posamezna soliterna drevesa, stojijo še danes, medtem ko jezera in nekaterih grajenih elementov več ni. Med gradbenimi elementi je ohranjena, že omenjena, zidana vrtna uta, ki je imela ob levem zidu postavljeno dvojčico, ta pa je bila predelana v vrtnarjevo uto. Podprta je s posebnim toskanskim stebrom in iz tega sklepamo, da se je park začel oblikovati v začetku 17. stoletja.

Gabrov drevored je v prvotni vrtni zasnovi najstarejši te vrste v Evropi, v njem pa lahko najdemo pisano sestavo pohorskih kamnin. V letu 1993, 1994 in 1995 pa je bil zaradi slabega stanja dreves močno pomlajen. Podoba, ki jo je dobil v začetku 17. stoletja, se je v lasti Attemsov ohranil vse do 2. svetovne vojne. Kasneje v 20. stoletju so bili na območju parka zgrajeni zdravstveni dom, telovadnica in šola. To je park močno zmanjšalo, od nekdanjega parka, je danes ostala le še kakšna petina.

Park lahko brez problemov primerjamo z drugimi po Evropi, predvsem zaradi spomeniške vrednosti, enkratnosti in nepretrganosti (kontinuiranosti) oblikovne

zasnove. Park in grad sta bila leta 2000 zaradi kulturnih vrednost razglašena za spomenika državnega pomena. Vlada pa je leta 2008 spremenila odlok, kar omogoča novogradnjo na tem območju, s tem pa bosta obseg parka in njegova veličina iz preteklosti nepopravljivo okrnjena.

3.7 Lastniki gradu

Grad Slovenska Bistrica je imelo v lasti kar nekaj lastnikov in družin. Sprva je grad služil kot del obrambnega sistema, ki je tam stal zaradi nenehnih vpadov Turkov in Madžarov, kmečkih uporov in spopadov deželnih plemstev.

Prvotno je bil grad dvor in se je prvič pojavil leta 1227, takrat je bil v njem sedež Pohorske župnije, kasneje sta v njem delovala tudi urad Bistrica in deželno sodišče. Leta 1311 pa se grad Slovenska Bistrica prvič omenja kot Burg, torej grad, ki pa je nekaj let kasneje, leta 1384 pogorel.

Zatem so ga začeli graditi ponovno. Njegovi prvi lastniki naj bi bili Celjski grofje, zatem so posest upravljali Gaisrucki, njim pa so sledili Idungspeugi. Od leta 1584 pa to leta 1695 je bil grad v lasti Vetrov, katerih posledica je današnji grad, leta 1630 so grad začeli prenavljati in mu dali renesančno podobo z notranjim dvoriščem in vogalnimi stolpi, ki so grad še dodatno monumentalizirali. Na njem je živelo več generacij Vetrov, Vetter de Lilie, gro Mihael Vajkard in nazadnje njegova vdova žena Marija Kristina baronica Zollern, ki se je kasneje poročila z Janezom Jožefov grofom Wildensteinom, ki je tudi naslednji lastnik gradu. Na njem ni živel dolgo, saj ga je prodal že leta 1717, in sicer Ignaciju Mariji grofu Attemsju Svetokriškemu. O tem lastniku je tudi največ zapisanega (*povzeto po: Šerbelj. 2008. str.: 9*).

3.8 Mecen Ignacij Marija grof Attems in njegova rodbina

Slika 21: Grof Mecen Ignacij Marija Attems s sinovi

(vir: Šerbelj. 2008. Str.: 12)

Grof Attems je živel od leta 1652 pa do leta 1732. Z njim se je začela uspešna štajerska veja svetokriških Attemsov. Attemsi sami po sebi izhajajo iz razvejanega rodu, ki se je začelo približno leta 1170 na gradu Attimis v Furlaniji z bratom Arbom in Henrikom, ki sta prihajala s švabske.

Ignacij se je šolal na ruški latinski šoli in se je po končanem šolanju leta 1678 preselil v Gradec. Po poklicu je bil svetnik, glavni intendant za Štajersko, predsednik in ravnatelj notranjeavstrijskega tajnega sveta. Njegov hobi je bil kupovanje gradov, predvsem na Štajerskem. V lasti je imel grajsko posest Podčetrtek, Štatenberg, Hartenštajn, Pilštajn, Brežice, Brestrnica, Gösting, Vurberg, Štatenberg in seveda Bistriški grad. Njegova prva žena je bila Marija Regina baronica Wurmbrand, s katero je imel kar 13 otrok. Vendar je ta zakon razpadel. Leta 1715 se je poročil s Kristino Kresencijo, grofico Herberstein in Hrastovca. Z njo ni imel otrok.

Zanj je bilo značilno, da zunanosti gradov ni spreminjal, zelo veliko časa pa je posvetil preureditvi notranjih prostorov (*povzeto po: Šerbelj. 2008. Str.: 13-15*)

3.9 Freska

Freska je stenska tehnika. Zanja je značilno slikanje s pigmenti, ki so obstojni v apnu. Pomešamo jih s čisto ali pa z apneno vodo ter jih nato naneseemo na svež, apnen, moker omet, pomešan s peskom. Ko se apno osuši oziroma karbonatizira, barvna plast postane odporna proti zunanjim vplivom in umetnina začne nastajati. Takšno slikanje zahteva zelo uren način dela, saj se barva hitro suši.

Izhaja že iz Antike, takšno zvrst slikanja so uporabljali Kitajci in Maji, vendar so se pri njihovih stvaritvah poleg stenske tehnike fresk pojavile tudi druge tehnike slikanja. Ob koncu 13. stoletja pa se je v Italiji začela razvijati pravilna, oziroma čista freska, ki so jo poimenovali *buon fresco*. To je način izdelovanja, pri katerem vso kompozicijo najprej zarišemo na nekoliko grob predzadnji omet, nato pa slikamo na drobnem ometu, ki ga nanašamo postopoma. To pomeni, da si izberemo manjši del celotne freske, ki smo ga sposobni narediti v enem dnevu, oziroma v nekam času, ki ga imamo na voljo (*giornatte*) (*povzeto po: Rejec. 1985. str.: 80.*)

Od 15. stoletja naprej so risbo izdelovali na podlagi narejeni iz kartona. Sam vrh pa freska doseže v času Giotto².

Za zgodnjo renesanso so značilne freske, kjer je vidna linearna perspektiva, osebe so prikazane anatomsko pravilno, meje med predmeti in osebami pa so jasno zarisane. Poduhovljeno modrino Giotto je zamenjala svetloba, ki je zapolnila celoten prostor in prežela vse prizore.

(*povzeto po spletni strani: http://sl.wikipedia.org/wiki/Giotto_di_Bondone*)

² Italijanski slikar in arhitekt po imenu Giotto di Bondone. Rodil se je v Firencah leta 1266, živel je enainsedemdeset let do leta 1337. Veliko je pripomogel k umetnosti v pozni renesansi in razvoju le te v Italiji. V slike je vnesel občutek trodimenzionalnosti in s tem nekako poudaril dramatičnost in resničnost prostora.

Kasneje so se tehnike slikanja seveda spreminjale. V 15. stoletju sta se v Italiji razvili dve slikarski šoli, ki sta razvili vsaka svojo smer. V Toskani in njeni okolici so zagovarjali primat risbe. To naj bi bil temelj vsake slike, barva pa le polnilo. Slikali so v treh fazah in sicer najprej risba, nato kompozicija in na zadnje še sprejem svetlobe. Velik pomen so pripisovali črni barvi, ter pa beli, ki je nosilka čiste svetlobe. Umetniki, ki so se šolali na beneški šoli pa so večji pomen pripisovali barvi, ki bi ji naj vse ostalo le sledilo.

Poleg tega, da je bila freska zelo značilna in razvita v renesansi, je bila zelo razvita tudi v baroku, takrat so poznali baročno iluzionistično slikarstvo. To je izraz za stropno in stensko slikarstvo, ki ga drugače imenujemo tudi kvadraturno slikarstvo in je le delno odvisno od renesančnega prostora. Samo mesto, kjer se umetnina nahaja, je popolnoma spremenjeno. Učinek umetnine je prostorsko neomejen, prostor sam po sebi pa se zdi večji in širši.

*(Povzeto po spletni strani:
<http://projekti.gimvic.org/2004/2d/barvevinterierih/iluzionizem.htm>)*

Slika 22: Baročne freske slikarja Franca Jelovša iz leta 1744

(vir: <http://zupnija-stepanja-vas.rkc.si/wp-content/cerkev-sv-stefana-v-stepanji-vasi-freska-povelicanje-sv-stefana.jpg>)

3.10 Freske v Bistriškem gradu in Flurer

Vse freske, ki jih najdemo v gradu, je naslikal slikar Franz Ignaz Flurer, rojen v Augsburgu, leta 1688. Šolal se je v delavnici cenjenega slikarja Johanna Riegerja (direktor augsburške likovne akademije), tam se je izuril oljnega slikarstva in fresko slikarstva. Kasneje je deloval v Italiji, pot pa ga je nato popeljala tudi v Slovenijo. Njegovo najpomembnejše delo so bile prav freske, ki krasijo Bistriški grad, v Slovensko Bistrico bi naj prišel okrog leta 1717, njegovo bivanje v Slovenski Bistrici pa je potrjeno leta 1720.

Slika 23: Franz Ignaz Flurer

(vir: Šerbelj. 2008. Str.: 16)

Attemsi, takratni lastniki gradu so preuredili vse prostore, ki so bili namenjeni za poslikavo. Najprej je Flurer poslikal kapelo, nato stopnišče in nazadnje slavnostno dvorano. Vsebinsko se freske dopolnjujejo. Popeljejo nas od Marijine kapele do grofove poti in se zaključijo s povečevanjem zemeljskega junaka Herakleja na Olimpu bogov.

Freske v Bistriškem gradu veljajo za enega izmed vrhuncev baročnega iluzionizma na Štajerskem. Poleg fresk v gradu pa se lahko Bistrica pohvali tudi s freskami v različnih

cerkvah kot sta na primer cerkev Sv. Jerneja in Jožefova cerkev. Slovenska Bistrica je bila torej zelo pomembno mesto v času baroka (povzeto po: Šerbelj. 2008. str.: 17, 18)

4 EMPIRIČNI DEL

4.1 Ali je vsebina fresk odvisna od naročnika?

Sami sva si freske ogledali skupaj z vodičko, pri opisu pa nama je pomagal tudi gospod Šerbelj. Vodička naju je popeljala skozi skrivnosten Bistriški grad in nama na zanimiv način opisala prečudovite freske slikarja Flurerja. Najbolj zanimiva stvar se nama je zdela to, da so prav freske v Bistriškem gradu edine podpisane freske, ki jih je naredil Flurer in imajo zaradi tega po najinem mnenju še večjo vrednost.

Attems je Flurerju naročil naj najprej poslika kapelo in tukaj začne zgodbo. To je naredil z namenom, saj so obiskovalci Bistriškega gradu do njega navadno potovali dalj časa in so se, ko so varno prispeli na cilj, želeli zahvaliti Materi božji.

Torej ko je Attems dobil gosta, je le tega najprej popeljal v kapelo, kjer se je gost zahvalil svoji svetnici. Zato je v kapeli naslikano čaščenje Matere božje, krščanski prizor.

Iz kapele sta se odpravila skozi stopnišče, kjer ponovno najdemo freske. Njihova vsebina je zelo nerazumljiva, saj je ne moremo povezati z ničemer že znanim. Sklepamo, da je Attems ustno naročil Flurerju naj naslika dogodek iz njegovega življenja. Ko sta prišla na vrh stopnišča, je Attems svojega gosta popeljal skozi garderobne prostore, kjer je gost odložil svojo skromno prtljago. Nato sta se sprehodila po arkadnih hodnikih, skozi ožje družinske prostore, tako imenovane salone, do znamenite viteške dvorane. Saloni so bili v tistem času nestalna spalnica ljubljanskemu škofu Amadeju Attems, predvsem pa so bili namenjeni družabnemu življenju, tako kot viteška dvorana.

Nastala je prav tako po naročilu Attemsa, sklepamo, da gre za prizor iz njegovega življenja. Ko vstopiš v dvorano, se srečaš iz oči v oči z grbom družine Attems, s čemer je želel naročnik želel prikazati svojo pomembnost, na drugi strani je grb njegove žene, ki je bila prav tako pomembna.

Sam Attems je bil velik ljubitelj umetnosti. Tudi on naj bi bil ljubiteljski umetnik in amaterski arhitekt. Gospod Šerbelj je mnenja, da gre za prikrito simboliko in da je želel grof Attems sebe prikazati v podobi Herkula. Takšnega mnenja je zato, ker je bil grof

Attems v tistem času zelo cenjen. Bil je skromen plemič, a si je zaradi svoje sposobnosti lahko privoščil kupovanje gradov in dvorcev. Skozi fresko je želel prikazati svojo življenjsko pot in to, kako se je povzpел na Olimp Štajerskega plemstva. Herkulova dejanja, ki jih najdemo v medaljonih, pa naj bi bila njegova dejanja. Tako kot Herkul, je bil tudi Attems navadni smrtnik, vendar je zaradi svojih dejanj postal junak. Sam Herkul je uprizorjen tudi v Brežicah in Štatenbergu, vendar nikjer ne odigra tako pomembne vloge kot v Bistriškem gradu. Tudi izgled in kompozicija fresk in slik v vseh treh gradovih sta si zelo podobna, čeprav jih je naslikal drugi slikar. Sklepamo, da je Attems izdeloval bakroreze in jih nato dajal svojim slikarjem za podlago pri ustvarjanju namesto načrta. Dokazov za to nimamo.

Za freske v viteški dvorani in pa tudi za ostale freske, ki so Flurerjevo delo, so značilni oblaki. Z njimi je Flurer prikazal iluzijo odprtega prostora, bližine nebes. Zanimivost viteške dvorane pa je tudi ta, da je Attems Flurerju naročil naj dvorano okraši z maskami, ki bodo izgledale kot, da so izdelane iz marmorja. To je bilo v tistih časih zelo moderno, vendar Attems preprosto ni imel dovolj denarja, da bi si to privoščil. Zato je dvorano obogatil z dekoracijami in freskami.

Flurer je svoje delo zaključil jeseni leta 1721, kar je nakazal s svojim podpisom ob prikazu tega letnega časa. Poslikal je vse proste stene gradu in s tem dosegel, da človek dobi zelo dober vtis o reliefnih površinah iz različnega marmorja in prepričljivo iluzijo ogredja, skozi katerega nam pogled nenehno uhaja k dogajanju na stropu. Slikal je 4 leta.

4.2 Opis fresk

4.2.1 Freske v kapeli

Za freske v kapeli je po besedah vodičke značilna zapletena simbolika marijanskih simbolov, ki so nastali po skrbnem načrtu, ki je spodbujal k intelektualnemu razčlenjevanju vsebine umetnine.

Prikazano je čaščenje Brezmadežne, torej Marije, natančneje pa pripoveduje o izvornem grehu. Razdeljena je na dva polja. Začne se s slikami v timpanu, ki so v zelo slabem stanju. Večina freske se sploh ne vidi, zato sva sami zelo težko iz njih razbrali zgodbo, ki naj bi nam jo freska povedala. Sam timpan je za tisti čas zelo nenavaden. Izdelan je iz kamna, kar je bila takrat na Štajerskem prava redkost. Za Attemsa ga je izdelal Jacobo Contieri, kamnosek iz Ljubljane. Od tam so ga tudi pripeljali.

Skupaj z vodičko smo ugotavljale, kaj freske predstavljajo.

Na prvem polju, na stropu, so naslikani angeli, ki častijo umetelno naslikan monogram Marijinega imena, nad katerim žari znamenje Sv. Trojice v obliki trikotnika.

Slika 24: Čaščenje monograma Marijinega imena

(vir: Šerbelj. 2008. Str.:21)

Na drugem polju najdemo angela, ki je ovit v vihravo modro ogrinjalo in napol kleče stopa na prekleti sad, ki ga ima v gobcu kača. V desni roki nosi lilijo, z levo roko pa dviguje, predvidevava, da lovorjev venec, ki je znan kot simbol zmage nad večnim pogubljenjem, v katerega pade vsak novorojenček zaradi greha svojih staršev. Angel torej z Marijinimi atributi predstavlja zmagoslavje Matere božje, ki je popolno nasprotje Detetu, ki v roki nosi jabolko na oltarni freski. Ona torej brez grehov, medtem ko se je ubogo dete šele rodilo in naj bi že nosilo posledice svojih staršev, njihove grehe.

Angel z modrim ogrinjalom, v eni roki drži lovorjev venec, v drugi pa lilijo

Motiv kače

Grafični prikaz 2: Razčlenitev dela stropne freske v kapeli

(vir: Šerbelj. 2008. Str.:21)

V medaljonih, ki krasijo stene kapele, najdemo prizore iz lavretanskih litanij³. Na obokih medaljonov se v belem štku razpreda cvetje v prepletu z raznovrstnim okrasjem, ki na nekaterih predelih dekorativno sega na slikovno površino. Njihovi okvirji so pozlačeni in dajejo občutek razkošnosti. V notranjosti najdemo povsod dva putta ali angela, ki predstavljata Marijine simbole, s predstavitvijo štirih človeških čutov: vid, vonj, tip in okus.

Nasproti oltarja najdemo upodobljeno Sveto družino, ki nekako ne sodi zraven prizorov v kapeli, a je to le izpopolnitev odrešeniške simbolike. Marija je nasproti stoječi Evi v oltarju, s tem ko je rodila Deteta postala druga Eva.

³ Litanije so krščanske molitve, za katere je značilno ponavljanje vzklika ali napeva, lavratanske litanije so litanije Matere božje. Lahko jih molimo ali pa pojemo. (Povzeto po: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Litanije>)

Slika 25: Kapela s Flurerjevo poslikavo

(vir: Šerbelj. 2008. str.:20)

4.2.2 Osrednje grajsko stopnišče

Vsebinske teorije o freskah nisva črpali iz nobene literature in je to zgolj najina hipoteza, saj v nobeni literaturi ni bilo najti točne povezave med posameznimi detajli in motivi, prav tako ne celostne zgodbe o vsebini fresk nad stopniščem. V literaturi sva se lahko oprli samo na opis upodobitev. Več o tem v poglavju Preverjanje hipotez.

Zgodba, ki jo freske prikazujejo tukaj, je bila nekoliko bolj nerazumljiva. Zgodba na stenah preprosto ne moremo povezati s kakršnimkoli mitom ali zgodbo iz preteklosti. Na freski lahko prepoznamo detajle in jih znamo opisati. Torej gre za ikonografijo, o ikonologiji pa ne moremo govoriti, saj predmetov ne razumemo.

V zgodbi se prepletajo poštenost, zaupanje, zvestoba, kot dobre lastnosti in pa zahrbtnost ter maščevanje kot njihovo nasprotje. Torej gre za nasprotje med dobrim in zlim.

S pripovedjo Flurer začne nad vhodnim delom stopnišča, kjer dekle oblečeno v svetla oblačila temnolasemu moškemu ponuja mošnjo, ki pomeni denar. Ta prizor spominja na Evo, ki Adamu ponuja jabolko, torej bi naj šlo za pregreho. Ženska je bila vedno »pregrešna zadeva«. Moški se na freski drži negotovo, negotov pa je bil tudi Adam. Pri njegovi odločitvi pa mu pomaga in ga spodbuja dekle, vidno za njim. Njeni namigi se kažejo z rdečim šalom, ki spominja na kačo, še nekaj, kar je podobno priliki iz Svetega pisma. Ob dekletu je naslikan samorog, ki ji v roko polaga svojo rogato glavo. To si lahko razlagamo na dva načina, lahko pomeni čistost oziroma nedolžnost. Velikokrat v subtilni simboliki samorog v naročju ženske predstavlja tudi falus (razdevičenje). Ob

njenih nogah je pes, ki lahko pomeni dvoje – zvestobo ali nagon. Vse skupaj je zelo dvolično, zato je toliko več ugibanj glede vsebine fresk na stopnišču.

V drugem polju je prikazano zlo. Črnolasi moški, verjetno enak moški kot v prvem polju, je žrtev zahrbtnosti s strani dekleta, ki mu je že prej ponujala denar. Da je to enaka oseba, sva sklepali po njeni pentlji v laseh in zapestnici na roki. Okoli njiju najdemo leteče anjele. Eden ima lisičji rep, za katerim je razvihrano ogrinjalo, ki bi lahko predstavljajo tudi senco, temačnost. Drugi pa ima v eni roki uzdo, na kateri vodi grozečo zver. Lahko bi rekli, da je to panter. V drugi roki ima dve kači, ki sta zviti v krog. V drugem delu stopnišča, se torej prepletajo zahrbtnost, zvitost, zloveščnost in kruto maščevanje.

Zgodba je kot dvorezni meč, lahko simbolizira eno, lahko pa tudi drugo. Vsebino fresk in simboliko stopnišča sva povezali z življenjem oz. z življenjsko potjo. Stopnice vodijo navzgor, k nebu, kar pomeni, da če pravilno živimo, se ravnamo po moralnih načelih, tudi v tem smislu »rastemo« in se krepimo, na koncu smo deležni »razsvetljenja«, kar vodi do nebes. Torej stopnice pomenijo življenje, vedno ko nekaj dosežemo, rečemo, da smo stopili eno stopničko višje v življenju. Naša življenjska pot se začne z negotovostjo, ko smo na začetku – čisto spodaj, ne vemo točno, kaj nas čaka. Človeška duša je ob rojstvu čista, brezmadežna, poštena, zvesta in zaupljiva, nekaj takega opisujejo tudi freske. Ponudbe so različne in velikokrat smo v strahu ter dvomih, za to ni čudno, da je ta točno določen motiv naslikan takoj nad vhom. Počasi pa spoznaš, da svet okoli tebe ni tako lep, kot si pričakoval. Okoli tebe se pojavi zahrbtnost in negativnost, ki je razvidna čisto na vrhu stopnišča. To bi bila ena izmed možnih zgodb, lahko pa se v freskah skriva osebnoizpovedna zgodba v simbolih samega naročnika.

S freskami na stropu sta povezani nekoliko razgaljeni dekleti, pokriti le z ogrinjalom, ki ju najdemo na steni levi strani stopnišča. Prva nam z osvajalskim pogledom kaže oziroma ponuja prstan. Prstan lahko predstavlja dobro oziroma bogastvo, saj je zlate barve, hkrati pa je prstan simbol ljubezni in blagostanje, ki ga dosežeš, če pravilno prehodiš stopnišče v prenesenem pomenu. Druga, ki ima v roki kačo, si zastira pogled navzgor. Kača predstavlja zlo, tisto kar se ti zgodi, če ne živiš, kot bi moral. Morda gre za upodobitev kreposti in pregrehe. Ena prikazuje pozitivni, druga pa negativni vzor. Ker tista s kačo ne upa pogledati navzgor, lahko sklepamo, da se nekako vendarle boji božje jeze. Lahko bi rekli, da gre za moralni nauk oziroma za nek opominjajoči motiv.

Lahko pa bi si ju razlagali tudi drugače. Ponovno si jo lahko razlagamo različno. Lahko predstavljata dobro in slabo stran enake zadeve. Torej tukaj ponovno zasledimo podobno vsebino kot pri zgornji freski.

Slika 26: Dekle, ki ponuja prstan

(vir: Šerbelj. 2008. Str.: 24)

Slika 27: Dekle, ki si zastira pogled in ima v roki kačo

(vir: Šerbelj. 2008. Str.: 25)

4.2.3 Slavnostna dvorana

Nazadnje sva si ogledali še freske v viteški dvorani, saj predstavljajo vrhunec Flurerjevega dela. To je njegovo edino podpisano delo. Delo je podpisal zato, ker je bilo to njegovo največje delo, končal ga je jeseni in zato se podpis nahaja prav na mestu, kjer je naslikal medaljon, ki prikazuje ta letni čas. Jesen pa je poleg pomladi tudi letni čas, ki je najbolj primeren za slikanje fresk. Te freske so naju res navdušile in zaradi njihove zapletenosti sva jih tudi najdalj preučevali.

Kot zanimivost dvorane bi izpostavili štiri vrata, od katerih so dvojna slepa in ne vodijo nikamor. Attems bi jih naj dal zgraditi zaradi lepšega izgleda oziroma, zato da bi bila soba simetrična.

Zanimive pa so se nama zdele tudi grozne maske, ki so naslikane na stranskih stenah, na stebrih. Vanje bi naj streljali stanovalci gradu in vojaki, saj so jim vzbujale strah in nemir. Še zdaj po prenovi so vidne luknje, oziroma pike, ki bi lahko predstavljale mesta kamor so streljali.

Slika 28: Grozne maske, ki krasijo Viteško dvorano

(Osebni arhiv)

Naročnik je najverjetneje želel freske v vseh treh prostorih simbolično povezati. V kapeli je torej naslikal zmagoslavje Matere božje, ki jo je nosil v svojem imenu. Na velikem stopnišču je uprizoril usodno zgodbo, kjer bi lahko Herkulovo poveličevanje

na stropu razumeli kot čaščenje uspešnega aristokratskega življenja. Sam Herkul je uprizorjen tudi v Brežicah in Štatenbergu, vendar nikjer ne odigra tako pomembne vloge kot v gradu Slov. Bistrica.

Na stropu tako imenovane Viteške dvorane oziroma na oblakih se odvija zadnje dejanje junaka Herkula, ki se dviguje med bogove Olimpa, s pomočjo dveh angelov. Odet je v levjo kožo, na rami pa nosi gorjačo. Njegov prihod v nebesa naznani glasnik Hermes. Odet je v roza ogrinjalo in ima v roki trobento. Hodi pred Herkulom (naslikan je nad njim).

Nad Hermesom najdemo Jupitra in njegovo ženo Junono. Jupiter je vrhovni bog, pod nogami ima orla, svoj atribut, ki velja za veličino mogočnega med pticami. Je ptica kraljev in cesarjev. S tem ko ga je Flurer naslikal pod njegovimi nogami, je prikazal Jupitrovo moč. Podredil si je skoraj neukrotljivo žival. Njegova žena Junona je narisana s pavom, rajsko ptico, ki predstavlja lepoto. Na njegovih razprtih krilih so vzorci, ki spominjajo na oči. Slikar se je za takšen vzorec odločil, saj naj bi imela Junona zelo lepe oči. Pravili so ji tudi »kravjeoka«, kar je takrat veljalo za velik kompliment. V drugi legendi pa je zapisano, da ima pav oči zato, ker je dala Junona velikanu s stotimi očmi, vse oči izdreti in jih nato posuti po pavjih peresih. To je naredila iz maščevanja, ker ni opravil naloge, ki mu jo je zadala. Nekateri pa pravijo, da je Flurer takšen vzorec narisal zato, ker bi naj bila Junona ljubosumna žena in naj bi nenehno opazovala svojega in ostale može.

Levo pod Hermesom najdemo na oblaku Apolona, ki je bog svetlobe. Poleg njega je Mars, ki ga prepoznamo po čeladi. On je bog vojne. Tam pa je tudi bog Hades, ki ima ob sebi dvoglavega psa, ki bi sicer naj bil troglavi. Vzroka, zakaj ga je avtor upodobil le z dvema, nisva našli. Za Evterpo pa opazimo še enega boga, in sicer Pozejdona, boga morja.

Na desni strani je v ospredju boginja Erinija, ki jo poznamo kot boginjo maščevanja in prekletstva, v roki drži kače. Zgleda prav grozeče. Za njo najdemo Saturna, boga kovaštva in ognja, ki v rokah drži kladivo. Poleg njega pa je naslikana Venera, boginja lepote, katero za dojkjo drži bog ljubezni Eros. Legende in miti pravijo, da sta bila Venera in Saturn poročena.

Med in pod nizom oken, ki osvetljujejo strop, najdemo deset majhnih medaljonov, v katerih so nakazani pomembni dogodki Herkulovega življenja. Prikazan je Herkulov

uboj pošasti, boj Herkula z Ahilom, ki zglada kot bik, kako Herkul davi Kaka, streljanje Herkula, Herkul, ki nasprotuje kraljici Omfali, Herkul pri prižgani grmadi, dviganje Herkula na Olimp.

Na severni in južni strani sobe najdemo na umetelno oblikovanem podstavku grba. Prvi prikazuje grb Attemsov (severna stran), drugi grb pa je grb Herbersteinov. Grb Attemsov prepoznamo po treh piramidah. Zdi se nama nekoliko bolj razkošen, saj prikazuje pomembnost Attemsov, medtem ko je grb Herbersteinov nekoliko skromnejši.

Ob straneh vrat, na južni stran, najdemo genija oziroma putta, ki upodabljata znanost (v rokah držita šestilo in ravnilo) . Nad vrati pa sta prikazana angelčka. Eden ima v roki goloba, drugi pa oljčno vejo, kar upodablja mir in blaginjo. S tem je želel naročnik povedati, da zakonska žena z obiljem miru in blaginje, ki ju je vnesla v zakon, pripomore in spodbuja umetnosti naklonjeno ustvarjalnost umetnika. Na severni strani sta prikazana putta s čopičem in paletami, saj je bil Attems velik zagovornik umetnikov in slikarstva. Sporočili na obeh straneh se povezujeta, njuno sporočilo naj bi bilo: Brez miru in svobode ni umetnosti in znanosti.

Torej obe čelni steni, zaradi samih grbov, ponazarjata in poudarjata rodbinsko zvezo grofa Attemsa in njegove žene grofice Herbersteina Kristine Krescensije..

Nad štirimi vrati, ki se nahajajo v dvorani, najdemo fantazijske timpane, v katerih so na modri podlagi naslikani štirje letni časi. Putto, ki drži rože, predstavlja pomlad, putto s srpom predstavlja poletje, putto z masko zimo in putto z grozdem jesen.

Slika 29: Viteška dvorana, najbolj znamenito Flurerjevo delo

(vir: Šerbelj. 2008. str.: 26)

4.3 Razčlenitev vsebine fresk

Sveti duh

Atika

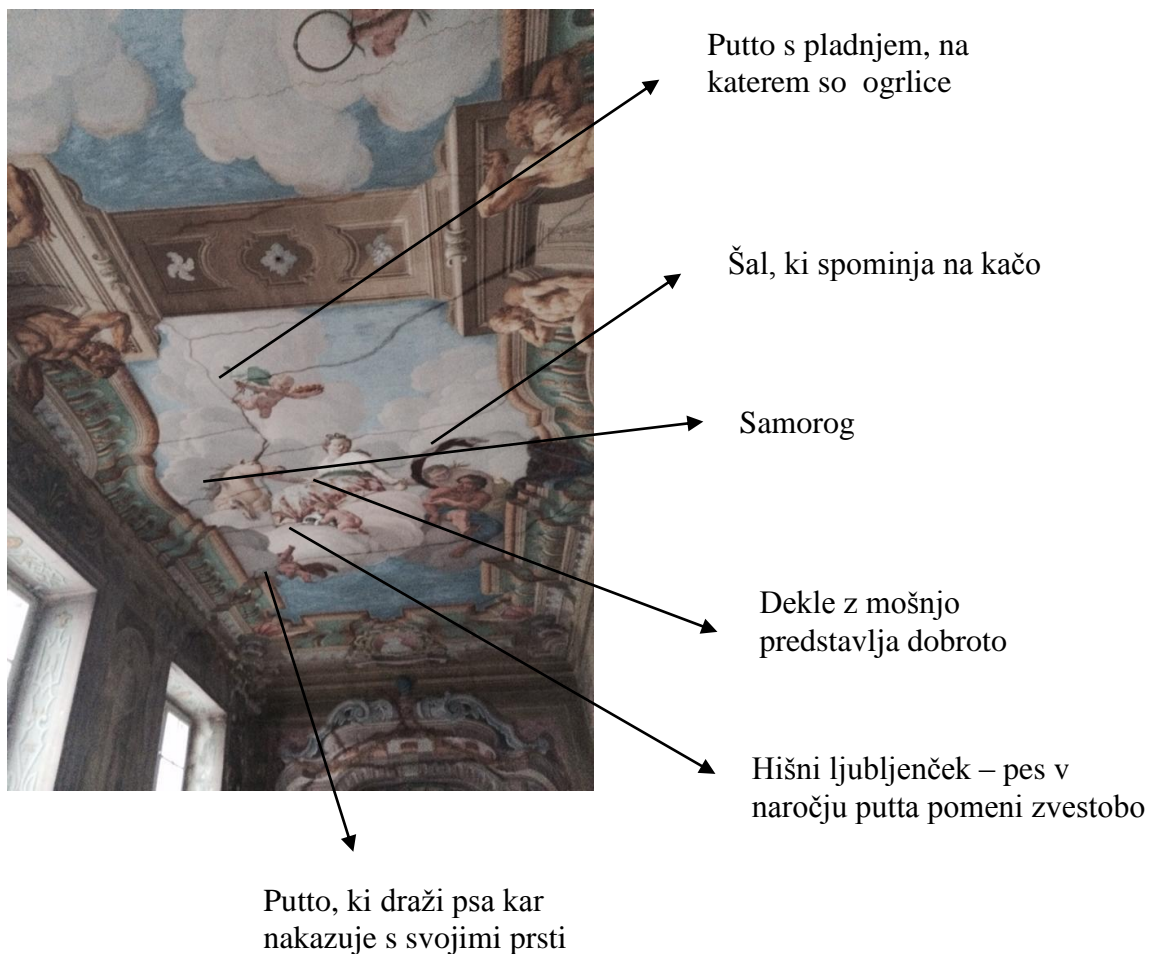
Dva otroka (Adam in Eva) s sadežema in gola ženska, ki predstavlja skušnjava

Oltarni nastavek

Oltarna menza

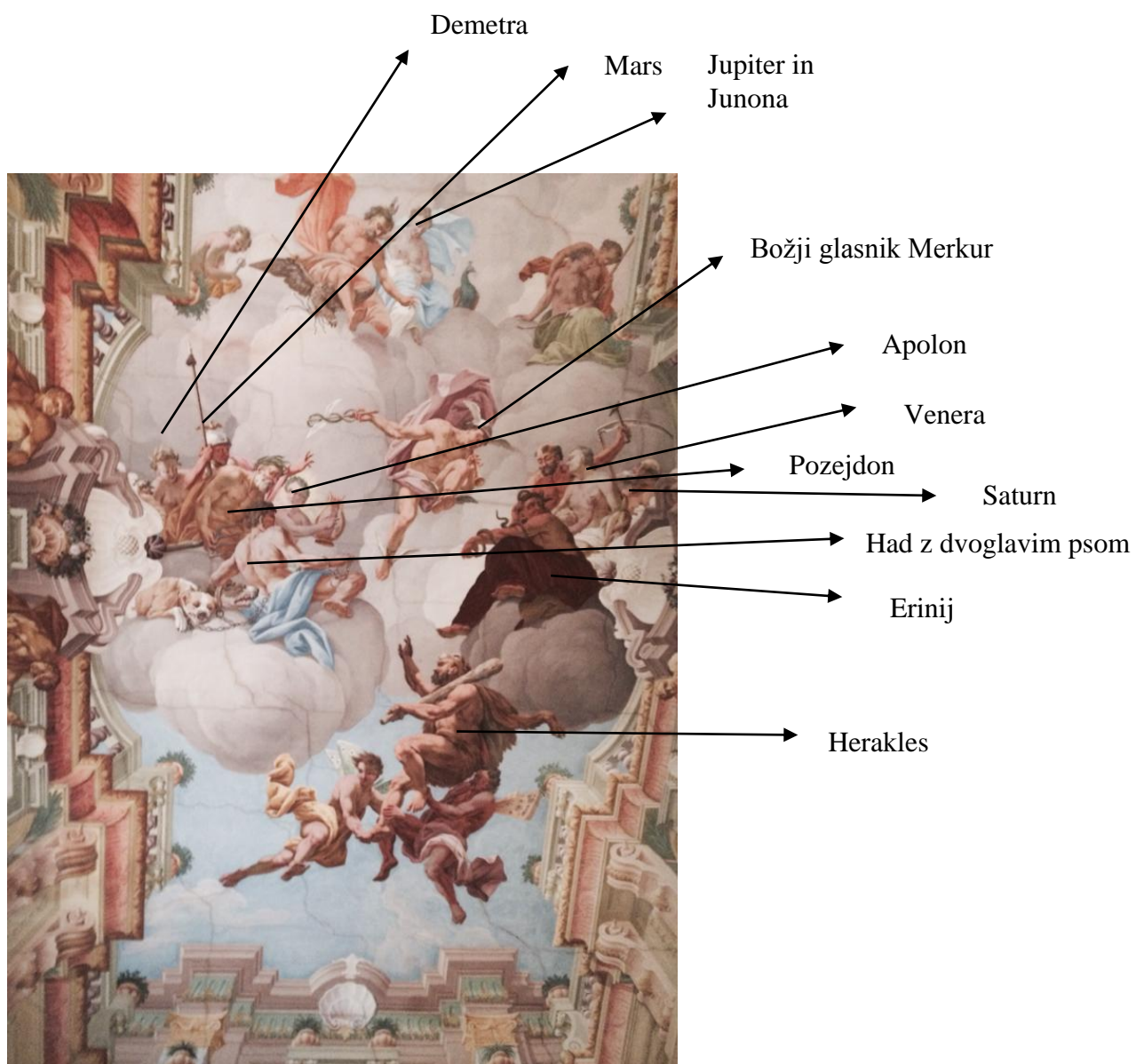
Grafični prikaz 3: Razčlenitev vsebine fresk v kapeli - Timpan

(vir: Osebni arhiv)

Grafični prikaz 4: Vsebinska razčlenitev dela freske na stropu stopnišča, ki prikazuje dobro

(vir: Osebni arhiv)

Grafični prikaz 5. Vsebinska razčlenitev stropne freske v Viteški dvorani

(Osebni arhiv)

Attemsov Grb

Putta, ki predstavljata pomlad in poletje

Putta, ki skupaj predstavlja arhitekturo in umetnost

Grafični prikaz 6: Vsebinska razčlenitev freske na steni Viteške dvorane, kjer je prikazan Attemsov grb

(vir: Osebni arhiv)

Putta, ki predstavljata zimo in jesen

Putt, ki predstavlja mir

Grb Herbersteinov

Putt, ki predstavlja svobodo

Grafični prikaz 7: Vsebinska razčlenitev freske na steni Viteške dvorane, kjer je prikazan Herbersteinov

(vir: Osebni arhiv)

4.5 Obisk arhiva knjižnice Josipa Vošnjaka Slovenska Bistrica

V arhiv knjižnice Josipa Vošnjaka Slovenska Bistrica sva se odpravili z namenom, da bi poiskali nekaj zanimivih dejstev in odgovorov na vprašanja, ki so se pojavljala med prebiranjem literature. Želeli sva izvedeti več o dogajanju v gradu in parku po 2. svetovni vojni, predvsem o tem, kako je potekala prenova in kako sta grad in park prišla do vloge, ki jo imata danes. Ko sva pregledali vso literaturo sva sami vse podatke združili in napravili pregled škode, ki je doletela grad.

- Kakšna usoda je doletela Bistriški grad?

Zgroženi sva ugotovili, da je grad po tem, ko so ga zapustili Attemsi, začel propadati. Po vojni je postal prebivališče za številne družine (okoli 25), grad je bil namreč idealen za poselitev. Prebivalci so z njim ravnali vse prej kot spoštljivo. Povsod so se začele kopičiti smeti. Bilo jih je toliko, da so leta 1985, ko je grad prevzel Zavod za kulturo Slovenska Bistrica, njegovi uslužbenci iz gradu odpeljali na desetine tovornjakov smeti. Poleg tega, da je postal dom mnogim družinam, je služil tudi kot sedež matičnega urada in različnih družbenih, kulturnih ter športnih organizacij in društev. Prebivalci mesta so dolgo časa zaman čakali na njegovo prenovu, finančnih sredstev je bilo malo, poleg tega pa ni bil edini grad v občini, ki je čakal na pomoč. V zelo slabem stanju je bil tudi grad Štatenberg, ki je bil včasih prav tako v lasti družine Attems. V začetku prenove so domačini uspeli zbrati le toliko denarja, da so obnovili grajsko streho in menjali odtočne žlebove. Kljub prizadevanju, da bi obnovili še vzhodno grajsko fasado, je le ta ostala neurejena. Kanalizacijo in elektroinstalacijo je grad dobil leta 1992, v istem letu je viteška dvorana dobila nove polkne, v pritličju pa nova vhodna vrata. Leto kasneje so uredili grajski most, začeli pa so tudi s preureditvijo zunanjega dvorišča z grajsko lipo. Med temi prenovami so ob izkopavanju odkrili ploščo družine Vetter, narejeno iz pohorskega marmorja in renesančni tlak. Na notranjem dvorišču so našli še studenec in štirikotni stolp, ki bi naj bila starejša od gradu, saj sta zgrajena po tipičnem načinu rimske gradnje.

Komaj leta 2000 se je začela obnova zahodnega pročelja gradu, istega leta so se lotili prenove severnega, južnega pa so preuredili leto kasneje, skupaj z okroglim stolpom. Leta 2002 so prenovili 280 let staro grajsko uro in jo priključili na elektronski mehanizem, temeljito so jo očistili in prenovili. Postopek je bil težaven, saj ura tehta kar 300 kilogramov, zanimivo pa je tudi to, da je izdelana iz pohorskega granita, kar jo naredi edinstveno. Dodali so še dva zvonova iz Žalca.

- Kaj se je zgodilo s potomci Attemsov?

Zadnji lastniki gradu so bili po vojni aretirani, odpeljali so jih v Bistriški zapor, grad pa zapečatili. Vanj so lahko stopile le pooblaščen osebe. Njihovi potomci pa so se v Slovenski Bistrici ponovno pojavili takrat, ko so hoteli grad z vso njegovo opremo nazaj. Bistriški grad bi si tako naj ogledalo že 75 ljudi, ki prihajajo iz šestih različni držav in so tako ali drugače, po podatkih bistriškega zavoda za kulturo, povezani z rodbino Attems. Zanimali so jih prostori v gradu, ljudje, ki ga opravljajo, največ zanimanja pa so pokazali za umetniške slike Flurerja. Znano je, da potomci zahtevajo grad in predmete v njem nazaj. To dokazujejo zahteve in obiski Nore, Johannese in Eleonore Attems, ki so od Slovenije pričakovale, da jim vrne grad, pristavo in njene umetniške slike. Sprožile so sodni postopek denacionalizacije, pri katerem občina in ministrstvo nista povzročala težav. Attemsi so se v Sloveniji zadrževali dva dni in v tem času obiskali vse dvorce in gradove, ki so bili kdaj koli v njihovi lasti, gradu Slovenska Bistrica nikoli niso dobili nazaj.

- Velja za park ista žalostna zgodba kot za grad?

Park je po vojni začel propadati, množično so odmirala drevesa, začel je dobivati žalostno, temačno podobo. Občina zanj vsekakor ni skrbela, tako kot bi morala. Prišlo je celo do takih skrajnosti, da so na osrednjo zelenico parka pripeljali buldožer z namenom, da bi zgradili nova teniška igrišča. Buldožer sredi parka je dvignil veliko prahu. Bistričani so se začeli množično pritoževati nad razmerami, ki so vladale v njem in mogoče je prav to vplivalo na takojšno obnovo parka. V letih 1992 in 1993 so posekali odmrta drevesa in obnovili grajski zid. Med prenovo so se pojavljale različne ideje, s katerimi so hoteli poživeti park. Ena izmed teh je bila, da bi v park naselili pave in srne, vendar do tega nikoli ni prišlo. Grajski park je se je lahko pohvalil tudi s kar 400 let starim hrastom, ki pa se je leta 2001 podrl.

Park se iz leta v leto bolj prebuja. Pred nekaj leti so v njem vladali pijanci in vandalizem, danes je tega vedno manj, redko kdaj se še zgodi, da naletiš na kakšno prazno steklenico ali na uničeno klopco. Vedno več je tudi ljudi, ki zahajajo vanj. To so predvsem tekači in sprehajalci psov, otroci pa se parka še vedno nekoliko izogibajo. Pri njih je zapisan kot »črni park«, po vsej verjetnosti zaradi temačne podobe in ljudi, ki so včasih zahajali tja. Tudi sami se spominjava, da sva iz šole v mesto vedno raje odšli po drugi poti. Žalostno je, da parka ne znamo ceniti in izkoristiti njegove lepote ter

posebnosti. To je vendar eden izmed daljših gabrovih drevoredov v Evropi, le v Belgiji imajo daljšega, tisti je dolg okoli 500 metrov.

Po končanem prebiranju sva ugotovili, da je tako gradu kot parku nacionalizacija, do katere je prišlo po vojni, izjemno škodila, posledice pa so vidne še danes. Zasedili sva, da v gradu ni ohranjenega nobenega pohištva več, ki bi ga lahko razstavili, vse je namreč bilo odpeljano drugam. Do tega je prišlo po vojni, ko je komunistična oblast vso pohištvo sistematično začela odvažati v Ljubljano. Med vojno je bilo v gradu vse nedotaknjeno in izjemno urejeno. Tako so v grad morali naseliti kar nekaj nenavadnih in nekoliko nesmiselnih zbirk, to je edini način, s katerim lahko grad prodajo turistom.

4.5.1 Legenda o Beli dami

Med članki je bilo kar nekaj takih, ki so govorili o Beli dami, ki bi naj strašila po gradu. Iz teh člankov sva razbrali le eno legendo o njej, vodička v gradu pa nama je povedala, da se pojavljata celo dve legendi. Prva, ki je nekoliko manj verjetna, pravi takole: Gradu je nekoč vladal gospod, ki ni bil zadovoljen s svojo ženo. To njegovo nezadovoljstvo, ga je pripeljalo tako daleč, da je ženo do pasu zazidal v stolp na notranjem dvorišču. Služabniki so ji še nekaj časa nosili jedačo in pijačo, vendar je uboga ženo kar kmalu umrla boleče in mučne smrti. Po drugi legendi pa naj bi bila usoda bele dame povezana s kugo. Bila bi naj ena izmed članic Attemsov, ki je hudo zbolela. Grofje so jo z namenom, da ne bi širila bolezni, zaprli v okrogli grajski stolp, v katerem je živela do smrti.

Njena usoda jo je tako prizadela, da še danes tava po hodnikih gradu, nanjo pa največkrat naletijo vodniki. Dama v belem ni hudobna in tudi škode ne povzroča, a kljub temu, po pripovedovanju sodeč, srečanje z njo ni ravno najprijetnejša izkušnja.

4.6 Pogovor z dr. Ferdinandom Šerbeljem

Ferdinand Šerbelj je Bistriški grad raziskoval dalj časa, o njem pa je tudi pisal. Vso svoje življenje je bil vpleten v grad in v njegovo spreminjanje, zato je bil res dober ustni vir, ki nama je bil v veliko pomoč.

Slika 30: Najin glavni ustni vir gospod Ferdinand Šerbelj

(vir: <http://www.poljcane.si/wp-content/uploads/2012/04/Umetnostni-zgodovinar-dr.-Ferdinand-S%CC%8Cerbelj.jpg>)

Glede na to, da je najin sokrajan, se nama je ponudila idealna priložnost, da se pogovoriva z njim. Sprejel naju je Narodni galeriji v Ljubljani, kjer danes dela. Odgovoril nama je na vsa vprašanja, ki so se nama pojavile med pisanjem teoretičnega dela in nama povedal veliko zanimivih stvari, ki so nama odprla čisto nova obzorja. Veliko nama je povedal o freskah ter o postavitvi prostorov v gradu in njihovem pomenu.

Že prej sva v njegovi knjigi zasledili, da je kot otrok živel v gradu, v pogovoru pa nama je zaupal svoja najgloblja občutja in spomine. Rekel je, da si ne bi mogel želeti boljšega otroštva, na grad ga vežejo samo lepi spomini. Pripovedoval je, kako so se z vrstniki kopali, umivali in »lulali« v potoku ob parku, kako so ves svoj prosti čas preživljali v sencah gabrov in kako so v kotanji, kjer se je včasih nahajal ribnik, igrali nogomet. Nasmijan je govoril tudi o tem, kako se je po odhodu vojske drsal po največjem stopnišču v gradu, ki je bilo mastno zaradi olj in različnih maž, s katerimi so si vojaki čistili orožje. Tako mogočna zgradba kot je grad, je otrokom, ki so takrat živeli v njem, zagotovo vzbujala radovednost in jih silila v nove, zanimive pustolovščine. Niso se

menili za šolo in za razmere, ki so vladale okoli njih, prepuščeni so bili bolj kot ne sami sebi, kar jih ni niti malo motilo.

Ko sva ga povprašali o smeteh, ki so se v gradu začele pojavljati po vojni, je rekel, da so povsod ležale pločevinke in papirnate embalaže vseh vrst. Nekatere odpadke so sicer sproti sežigali, drugi pa so se kopičili po sobanah, saj takrat ni bilo organiziranega odvoza smeti. Hišne ljubljence v gradu so takrat predstavljale svinje, krave, prašiči in ovce, njegova družina je bila edina, ki je imela psa. V pritličju gradu so imeli svinjak, v najstarejšem stolpu, na severovzhodu so hranili krompir ter zelje, na današnjem teniškem igrišču pa premog in drva. Grad je doživel stvari, ki so po najinem mnenju nespremenljive, vendar je on o njih govoril, kot da so nekaj povsem običajnega. Pojasnil nama je, da Bistriški grad vsekakor ni edini, ki ga je doletelo kaj takšnega, vsi gradovi so po vojni množično propadali, vendar so bili nekateri prej obnovljeni kot drugi. Bistriški grad je na prenovo čakal res dolgo in še danes ni povsem obnovljen.

Med drugim nama je povedal, da Zavod za kulturo Slovenska Bistrica ni pravilno poimenoval gradu. V vseh pisnih virih se namreč pojavlja kot Burg Feistriz, kar pomeni Bistriški grad. Uradno ime našega gradu pa je Grad Slovenska Bistrica, kar nima nobenega smisla. Dr. Šerbelj jih je že na to večkrat opozoril, vendar ga niso upoštevali.

5 PREVERJANJE HIPOTEZ

1. Je vsebina freske odvisna od njenega naročnika?

Freske v gradu so definitivno povezane z željami naročnika. Velikokrat opisujejo njegovo življenje ali celo njega samega. Mislimo si lahko, da se je Attems celo primerjal s Herkulom in se je zato odločil upodobiti njegovo zgodbo v viteški dvorani ali pa, da je na stopnišču prikazana njegova osebna izpoved. Prišli sva do zaključka, da imajo vsi gradovi, ki so bili v Attemsovi lasti podobno motiviko fresk, kljub temu, da niso bile vse delo enega slikarja. Po tem sva sklepali, da je imel Attems že v naprej pripravljene bakroreze ali matrice fresk, ki jih je želel imeti na stenah svojih soban. To je zgolj sklepanje, dokazov za to pa nimamo.

2. Kakšna je zgodba fresk na baročno poslikanem stopnišču?

Zgodba fresk na baročno poslikanem stopnišču vsem predstavlja veliko uganko. Če bi bila vzeta iz mitologije, krščanstva ali iz kakršne koli srednjeveške pripovedi, bi jo do zdaj zagotovo že prepoznali. Tako jih večina sklepa, da gre za nek dogodek iz

Attemsovega življenja. Sami sva se podrobneje poglobile v motive, ki krasijo stopnišče in prišle do nove vsebinske teorije. Stopnice bi lahko predstavljale življenje ali življenjsko pot, ki te vodi navzgor, k nebu oz. do nebes, če v življenju upoštevaš vsa moralna načela. Same freske morda opisujejo »rast« človeške duše. Na začetku opisujejo čistost, zaupljivost, vedno višje smo, vedno bolj je prisotna negativnost, zahrbtnost in krutost. Ob rojstvu je duša čista, neokrnjena, vendar počasi spoznava, da svet, ki jo obdaja ni tako pozitiven, kot bi si želela. To je ena izmed možnih teorij, nikoli pa ne bomo vedeli, kaj je Attems zares želel povedati.

3. Ali imajo freske in razporeditev prostorov v gradu posebno funkcijo?

Freske lahko povežemo tudi z razporeditvijo prostorov. Attems je prostore razporedil izjemno premišljeno in funkcionalno. Ko je gosta sprejel, ga je prvo odpeljal do kapele, kjer se je zahvalil Mariji, ker ga je varno pripeljala do cilja. Naprej ga je popeljal po poslikanem stopnišču in mu pokazal zgodbo, ki je morda povezana z njim ali z njegovo družino. Takoj za stopniščem je bila garderoba, kjer je popotnik odložil prtljago. Nazadnje ga je pripeljal do slavnostne viteške dvorane, ki je služila kot prostor za druženje.

4. Kako to, da je oltar v kapeli Bistriškega gradu iz kamna, čeprav to ni značilno za Štajersko?

Zanimivo se nama je zdelo, da je oltar v kapeli kamnit, saj je bila takrat na Štajerskem to prava redkost. Posebnega razloga ni. Attems, kot velik ljubitelj umetnosti, si je želel kamnit oltar in ga naročil pri Jacobu Contieriu, znanemu kamnoseku iz Ljubljane.

5. Zakaj naziv grad Slovenska Bistrica, če se to ime v zgodovini, nikoli ne pojavlja?

V vseh zgodovinskih virih se je grad v Slovenski Bistrici, pojavljal kot Burg Freistriz, kar pomeni Bistriški grad. Vendar je danes uradno ime gradu drugačno, njegov naziv je Grad Slovenska Bistrica. Na to, naju je posebej opozoril dr. Šerbelj in povedal, da je to že večkrat izpostavil pri društvu, ki skrbi za grad, vendar ga za enkrat noben ne upošteva.

6. Zakaj viteška dvorana, če takrat ni bilo vitezov?

Viteška dvorana je ime dobila zaradi svoje veličastne podobe. Vitezov takrat, ko je nastala, ni več bilo, so pa še vedno predstavljali neko veličino oz. slavo.

7. Kakšna je bila usoda gradu po 2. svetovni vojni?

Nikjer v literaturi nisva zasledili kaj se je z gradom dogajalo po 2. svetovni vojni. O tem sva veliko izvedeli v člankih, ki sva jini našli v arhivu. Ugotovili sva, da sta grad in park začela propadati, obnavljati pa so ju začeli šele v osemdesetih let prejšnjega stoletja. Grad je služil kot bivališče mnogim družinam, vanj so se naseljevali sedeži različnih društev, takoj po vojni pa se je vanj naselila vojska. Ljudje so grad napolnili s smetmi, komunistična oblast pa je vso pohištvo v njem sistematično odpeljala v Ljubljano, tako da danes v njem ni ničesar več. Parku se je godilo podobno. Drevesa so množično odmirala, tako da je, prej veličasten park, postal temačen in neprijeten. Nacionalizacija je gradu in parku izjemno škodila, opomogla pa si nista še danes.

6 ZAKLJUČEK

S pisanjem raziskovalne naloge sva pridobili ogromno novega znanja. Pred začetkom dela, sva si zastavili nekaj hipotez, na katere sva odgovorili oz. jih razložili. Med raziskovanjem pa so se nama vedno znova pojavljala nova vprašanja.

Ugotovili sva, da je vsebina fresk močno odvisna od njihovega naročnika. V Bistriškem gradu bi lahko vse freske povezali. Prav na vseh se pojavlja kontrastna motivika, torej nasprotje med dobrim in zlim. Prikazujejo človeška dejanja in pa dejanja bogov, ki so neposredno povezana z dejanji ljudi. Sklepava, da je Attems skozi zgodbo želel prikazati delček sebe in svojega življenja. Na to nakazuje tudi zaporedje fresk, glede na sobe. Ob vstopu je kapela, da se lahko zahvališ svetnici za varno pot, nato te lastnik popelje po stopnišču, kjer se zgodba s freskami nadaljuje, vse do viteške dvorane. Attems je s tem gostu pokazal najpomembnejše sobane, se z njimi pobahal ali pa je bil le gostoljuben. Freske v kapeli in viteški dvorani lahko povežemo z miti in legendami, medtem, ko so freske nad stopniščem nekoliko bolj zapletene in za njih ne najdemo natančne razlage, sklepamo, da gre za prizor iz življenja Attemsov. Zanimivo se nama je zdelo tudi to, da je portal v kapeli zgrajen iz kamna kar za tisti čas na Štajerskem ni bilo značilno. Ugotovili sva, da ga je Attems posebej naročil in so mu ga pripeljali z Ljubljane.

Zasledili sva tudi, da ime Grad Slovenska Bistrica ni bil v zgodovini nikoli omenjen in mu je to ime dal Zavod za kulturo Slovenska Bistrica. Grad je od nekdanj poznani kot Bistriški grad. Zanimivo pa je tudi ime za slavnostno viteško dvorano. Čeprav v tistem času vitezov več ni bilo so dvorano vseeno poimenovali viteška dvorana, najverjetneje za to, ker so bili vitezi še vedno pojem junaštva. Raziskali pa sva tudi usodo samega gradu po drugi svetovni vojni, ki je prav strašljiva. Ljudje, ki so v njem živeli na grad niso pazili in so ga zapustili v res slabih razmerah. Lahko bi rekli, da je neslavno propadel in nastala škoda še vedno ni v celoti popravljena.

V prihodnosti bi želeli grad, ki bi mu lahko rekli primer celostne umetnine nekoliko približati turistom in samim krajanom mesta Slovenska Bistrica, saj se ljudje preprosto ne zavedajo, kako pomemben je ta spomenik. Podrobneje bi želeli raziskati zakaj je grad doletela takšna usoda kot ga je in zakaj ljudje niso storili in ne storijo ničesar, da bi nastalo škodo preprečili ali jo popravili.

7 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Ta raziskovalna naloga seznanja ljudi z zgodovino in pomembnostjo kulturnega in naravnega spomenika in poudarja pomembnost ohranjanja le-tega, s strani tistih, ki so na kakršen koli način povezani s tem spomenikom, bodisi kot obiskovalci, zaposleni, meščani ali drugi. Z nalogo sva želeli spodbuditi razvijanje gospodarske funkcije gradu kot turistične znamenitosti, za enkrat je namreč dokaj slabo obiskovan in nepoznan. Raziskovanje je pokazalo, da so z gradom in parkom po drugi svetovni vojni ravnali neprimerno. Inventar gradu so sistematično oplenili, viteško dvorano uporabljali kot strelišče, kar je povzročilo poškodbe na stenah in ga dobesedno napolnili s smetmi. Vsa ta dejanja bi lahko označili kot zlorabo. Družbeno neodgovorno je bilo tudi, da sta grad in park izgubila status državnega spomenika, kar omogoča novogradnjo na tem področju in s tem okrnjenje parka. Izgubo statusa bi morda lahko razumeli tudi kot ustvarjanje ugodnejših pogojev za vrnitev gradu v last dedičev družine Attems, kar le ti zahtevajo.

8 VIRI IN LITERATURA

Pisni in spletni viri:

- ❖ Rejec. Aleš. *Leksikoni Cankarjeve založbe – Likovna umetnost. Cankarjeva založba. (1985). str. 80.*
- ❖ Šerbelj. Ferdinand. *Mecen in njegov slikar vabita v Bistriški grad. Narodna galerija. 2008.*
- ❖ Šerbelj. Ferdinand. *Bistriški grad. Zavod za kulturo Slovenska Bistrica. 2005. Str.: 40-42, 44-47.*
- ❖ Zalaznik. Janez. *Dobre, umazane, prave! Barva in struktura v slikarstvu od gotike do današnjih dni. Narodna univerzitetna knjižnica Ljubljana. (2007).*
- ❖ *Iluzionizem. (2002). Tina Cavnik. Pridobljeno 17.1.2015 s spletne strani: <http://projekti.gimvic.org/2004/2d/barvevinterierih/iluzionizem.htm>*
- ❖ *Giotto di Bondone. (2007). Wikipedia. Pridobljeno 17.1.2015 s spletne strani: http://sl.wikipedia.org/wiki/Giotto_di_Bondone*
- ❖ *Bistriški grad. (2000). Zavod za kulturo Slovenska Bistrica. Pridobljeno 5.1. 2015 s spletne strani : <http://www.zavod-ksb.si/grad.html>*
- ❖ *Jernejc. Bobič. Idr. Po zgodovinskih parkih in vrtovih Slovenije. Buča. 2009. Str.: 168 – 170)*
- ❖ *Šumi. Idr. Arhitektura 17. .stoletja na Slovenskem – Obdobje med pozno renesanso inzreli barokom. Arhitekturni muzej Ljubljana. 2001. Str.: 52.*
- ❖ *Šumi. Idr. Arhitektura 18. stoletja na Slovenskem – Obdobje zrelega baroka. Arhitekturni muzej Ljubljana. 2007. Str.: 41.*
- ❖ *Stopar. Ivan. Gradovi na Slovenskem. Cankarjeva založba. 1980. Str.: 108, 109, 110, 111.*
- ❖ *Litanije. (2013). Wikipedia. Pridobljeno 25.1.2015 s spletne strani: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Litanije>*
- ❖ *Stalne zbirke gradu Slovenska Bistrica. (2000). Grad Slovenska Bistrica. Pridobljeno 11.1.2015 s spletne strani: http://www.zavod-ksb.si/stalne_zbirke.html*
- ❖ *Gradišnik. Stane. Vodnik po gradu Slovenska Bistrica. Zavod za kulturo Slovenska Bistrica. 1997. Str.: 5, 19 – 28, 32 – 34.*

Ustni viri:

- ❖ *Dr. Ferdinand Šerbelj. Umetnostni zgodovinar. Muzejski svetnik v Narodni galeriji Ljubljana*
- ❖ *Petra Čeh. Prof. umetnostne zgodovine na II. gimnaziji Maribor*
- ❖ *Uradno zaposlena vodička v Bistriškem gradu*

Viri slik:

- ❖ *Grad Slovenska Bistrica. (2004). Google slike. Pridobljeno 20.1.2015 s spletne strani: <http://www.oocities.org/viktorajd/GRAD.jpg>*
- ❖ *Graslov stolp. (2000). Google slike. Pridobljeno 20.1.2015 s spletne strani: http://kraj.eu/PICTURES/podravsko_pomurska/slovenska_bistrica_z_okolico/slovenska_bistrica/staro_mestno_jedro/partizanska_cesta/IMG_3680_slovenska_bistrica_graslov_stolp_big.jpg*
- ❖ *Šerbelj. Mecen in njegov slikar vabita v Bistriški grad. Narodna galerija. 2008. Str.: 12,*
- ❖ *Baročne freske. (2000). Google slike. Pridobljeni 21.1.2015 s spletne strani: <http://zupnija-stepanja-vas.rkc.si/wp-content/cerkev-sv-stefana-v-stepanji-vasi-freska-povelicanje-sv-stefana.jpg>*
- ❖ *Grad Slovenska Bistrica. (2003). Google slike. Pridobljeno 13.1.2015 s spletne strani: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/grad.jpg>*
- ❖ *Ostanki Rimske ceste. (2006). Grad Slovenska Bistrica. Pridobljeno 17.1.2015 s spletne strani: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/rimska-prikaz.html>*
- ❖ *Arkova etnološka zbirka. (2006). Grad Slovenska Bistrica. Pridobljeno 17.1.2015 s spletne strani: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/arko-prikaz.html>*
- ❖ *Soba praporjev. (2006). Grad Slovenska Bistrica. Pridobljeno 17.1.2015 s spletne strani: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/praporji-prikaz.html>*
- ❖ *Pajtlerjeva zbirka fosilov. (2006). Grad Slovenska Bistrica. Pridobljeno 17.1.2015 s spletne strani: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/fosili-prikaz.html>*
- ❖ *Zbirka molitvenikov. (2006). Grad Slovenska Bistrica. Pridobljeno 17.1.2015 s spletne strani: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/molitveniki-prikaz.html>*

- ❖ *Zbirka kamnin Pohorja. (2006). Grad Slovenska Bistrica. Pridobljeno 17.1.2015 s spletne strani: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/kamnine-prikaz.html>*
- ❖ *Petrolejke skozi čas. (2006). Grad Slovenska Bistrica. Pridobljeno 17.1.2015 s spletne strani: (<http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/petrolejke-prikaz.html>)*
- ❖ *Lutke v narodnih nošah. (2006). Grad Slovenska Bistrica. Pridobljeno 17.1.2015 s spletne strani: <http://www.zavod-ksb.si/Fotogalerija/lutke-prikaz.html>*
- ❖ *Ferdinand Šerbelj. (2007). Google slike. Pridobljeno s spletne strani 30.1.2015 s spletne strani: <http://www.poljcane.si/wp-content/uploads/2012/04/Umetnostni-zgodovinar-dr.-Ferdinand-S%CC%8Cerbelj.jpg>*